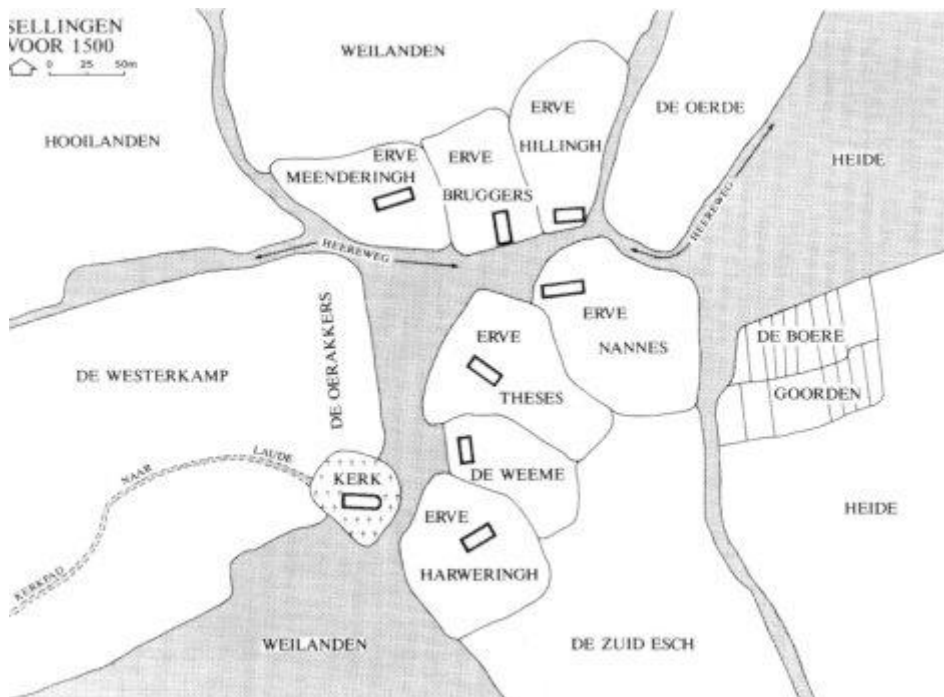

De Westerwolde connectie

Meendering en Laude

Zwaantje Meendering van Zuidveld was mijn oma, de moeder van mijn moeder. Ze stamt, in directe lijn, af van twee eigenerfde boerenfamilies uit Sellingen, de Meenderings en de Harwerings. Eind zeventiende eeuw trouwde de erfdochter van het Meendering, Jantje Jans, met de erfgenaam van het Harwering, Detmer. Deze Detmer noemde zich afwisselend Meendering en Harweringh, afhankelijk van het feit of hij namens het ene of het andere erf optrad. Hun oudste zoon, Jan, erft blijkbaar het erf van zijn moeder, want hij noemt zich Meendering.

Boerenerven in Sellingen.

Zwaantje was de tweede vrouw van Derk Kemper. Zijn eerste vrouw, Jantina Zwaneveld, die hem acht kinderen schonk, stierf op 30 oktober 1918 aan de gevolgen van de Spaanse griep.¹ Zwaantje, die niet eerder was getrouwd, maar wel een kind had, werd vervolgens bij hem huishoudster. Ruim een jaar later trouwden ze en samen kregen ze nog drie kinderen, van wie het laatste levenloos ter wereld kwam.

Derk was een boerenzoon uit Bellingwolde, die geen boer wilde worden. Op 13-jarige leeftijd werd hij smidsknecht bij Van Heuvelen in Vriescheloo. Derk wilde echter commies worden, maar 's avonds viel hij boven zijn boeken in slaap. Hij bleef smidsknecht en later meesterknecht bij dezelfde baas. Toen het Ruiten A-kanal werd gegraven ging hij werken voor Kemper & Smit, bouwers van bruggen. Hij moest dicht bij zijn werk wonen, daarom betrok hij bij de Sellingersluis en later, bij de Laudersluis, een groene keet.

¹ <http://histoforum.net/predikanten/spaansegriep.html>

Laude

Mijn moeder, Geertje Kemper, jongste kind van Derk en Zwaantje werd geboren in een huis in Laude dat de dorsvereniging had laten bouwen voor de machinist van de dormachine. Omstreeks 1919 werd in het kerspel Sellingen de Coöperatieve Dorsvereniging opgericht. Geert Trenning uit Laude werd voorzitter en in 1920 werd mijn opa, Derk Kemper, aangesteld als de eerste machinist van de dorsmachine.

De machinist van de dorsmachine (Derk Kemper) poseert voor de foto (tweede van links, bovenste rij).

De anderen op de foto zijn v.l.n.r. achter: Hendrik Potze (Hinneke Hunderkont; hij was 'kippendokter'), Derk Kemper, Theo Buurman, Menzo Scholtens, ?. Voor: Wubbe Boels, Albert Scholtens (Tabak), Albert Scholtens of Trientjes, Jurrien Potze (Jurrien Vieftien; hij had vijftien kinderen), Albert Dubben,?.

Bij het huis stond een grote schuur voor de dorsmachine. Waarschijnlijk omdat de dorsmachine in Laude gestationeerd was sprak men van de dorsmachine van de Lauderboeren. De dorsmachine werd aangedreven door een locomobiel en aanvankelijk door zware Belgen, paarden en geen mensen, getrokken. Kort voor de oorlog werd een Hanomag trekker gekocht.

Een dorsmachine aangedreven door een stoommobiel (rond 1895-1900) bij het gehucht Panser tussen Zoutkamp en Vierhuizen. Bron/foto: H. Hes, collectie RHC Groninger Archieven.

De stoker was verantwoordelijk voor water en vuur. Hij moest een uur voor de anderen beginnen om de locomobiel, die met grote brokken kool gestookt werd op temperatuur te krijgen. In 1927 werd in Sellingen en omstreken elektriciteit aangelegd zodat de locomobiel overbodig raakte. Dit beperkte echter de plaatsen waar gedorst kon worden. Men moest in de buurt van de straatweg blijven, want stroom hadden alleen de huizen langs die weg. Kemper dorste vanaf de Schaalbergerweg tot Plaggenborg bij Jipsinghuizen. Hij ging niet over de A in Jipsinghuizen.

Derk bleef zijn werk voor de dorsmachine doen tot zijn pensioen in 1951. Hij werd opgevolgd door Hendrik Potze. De komst van de maaidorser (combine) maakte de dorsmachine uiteindelijk overbodig. Toen de dorsmachine nog door paarden werd getrokken, kwam het wel voor dat het personeel met man en macht de locomobiel, de dorskast en de stro pers moest verzetten. Bij elk wiel stond dan een man om op commando de spaken vast te pakken en de wielen in beweging te zetten óf naar voren óf naar achteren. Meestal waren er twee kerels die de hevels bedienden met een blok hout erachter. Aan de disselboom stonden twee mannen. Als ieder op zijn plek stond, riep Derk Kemper: "Ain, twaai, (g)eliek!"²

Naast het huishouden had Zwaantje een kruidenierswinkel en hield ze kippen, eenden en een geit. Later zorgde ze ook voor de machinepaarden. Men zegt dat alleen haar eigen kinderen in de winkel mochten komen. Dat moet haar pijn hebben gedaan want ze zei altijd: 'Het kleed van een stiefmoeder is lang, er wordt gemakkelijk op getrapt'.

² G. Luth, Genealogie van de familie Meendering in het Carspel Sellingen te Westerwolde, 1994

Zwaantje voor haar huis, annex winkel.

Keuters en 'dikke boeren'

Als mijn moeder over haar jeugd in Laude sprak, ging het heel vaak over de tegenstellingen tussen de kleine lieden en de grote boeren uit de omgeving en met name viel in die gesprekken de naam Trenning. Ze vertelde hoe groot het standsverschil was tussen de 'dikke' boeren, zoals de Trennings, en de keuterboeren en de 'gewone' man en hoe onderdanig de laatsten zich gedroegen.

In het dorseizoen kwam Derk Kemper wekelijks bij Geert Trenning om af te rekenen of bepaalde zaken te bespreken. 's Zondagsmorgens dronk hij een Berenburger en rookte bij een sigaar. Als Geert Trenning, zijn werkgever, dan onverwachts op bezoek kwam moesten het glas en de sigaar gauw verdwijnen, want Derk wilde niet dat Trenning wist dat bij het er eens per week van nam. 's Winters pompte hij met de trekker water uit de Ruiten A om de Postruiken, de plaatselijke ijsbaan, onder water te zetten. Dit gebeurde vaak 's avonds of 's nachts, want het dorsen mocht er niet onder lijden. De Kemper-kinderen kregen gratis donateurskaarten van de ijsvereniging van Geert Trenning, die tevens in het bestuur van de ijsvereniging zat.

De scheidingsloot

Freerk Geerts Meendering was nog maar tien jaar toen hij boerenknecht werd bij Harm Bruggers (Harding boerderij) in Sellingen. Zijn werk bestond o.a. uit het tweemaal daags water geven van de koeien. Dat gebeurde met twee emmers aan een juk, maar omdat Freerk klein van stuk was raakten de emmers de grond. Daarom bond men onder de arm een rijzenbezem als steun, zo kon hij zijn werk wel doen.

Later, toen hij zelf boerde in Zuidveld, had Freerk een stuk woeste grond (heide) van honderd meter breed van Bruggers. Ernaast lag grond van Trenning. Bruggers en Trenning behoorden tot de 'dikke' boeren. De gewone man kwam met de pet in de hand als hij hen iets wilde vragen. Toen er eens sloten langs de landerijen moesten worden gegraven, durfde Freerk niet naar Bruggers en Trenning te gaan om met hen af te spreken dat de grens tussen akkers midden in de sloot zou komen te liggen. Hij groef daarom de scheidingsloot geheel op zijn eigen grond. Hierover werd nooit gesproken en de kwestie kwam dan ook pas met de ruilverkaveling aan het licht.

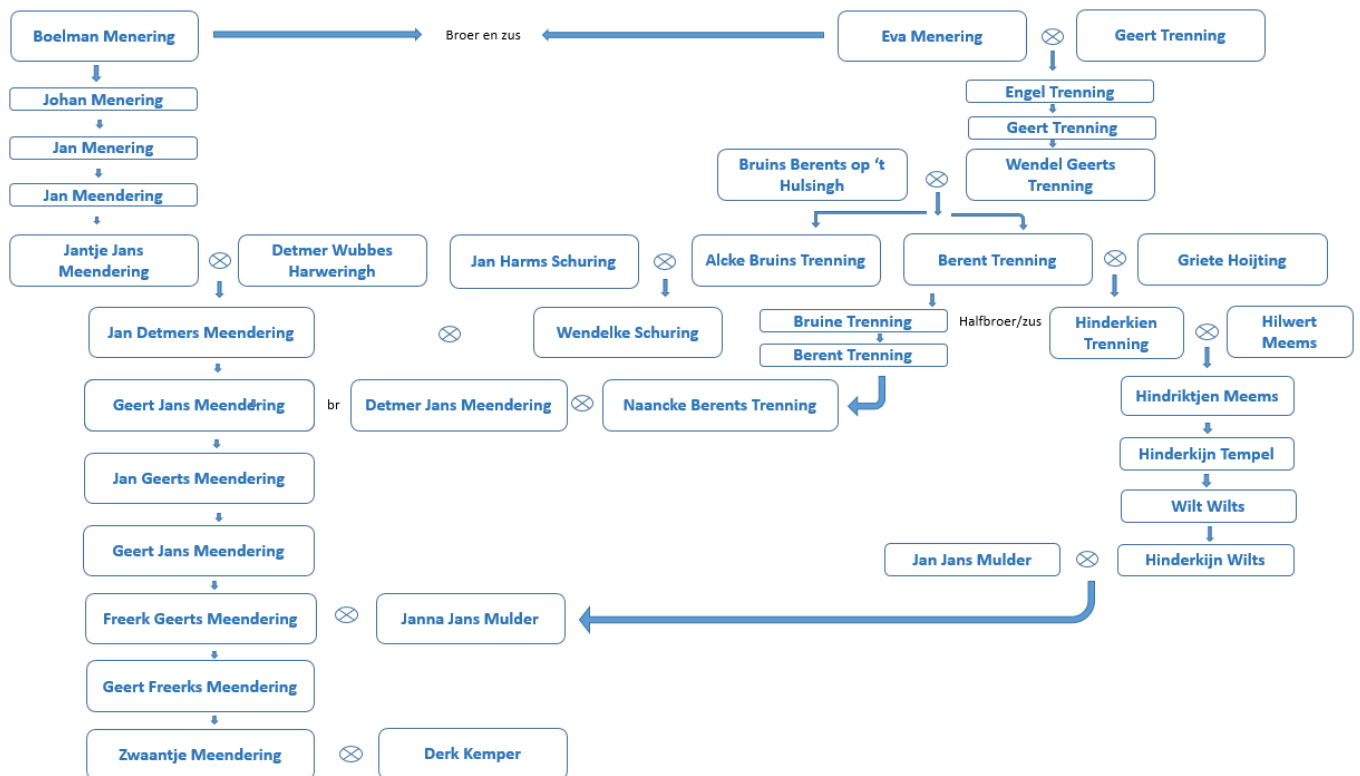
Meendering en Trenning

Mijn moeder zou, gezien deze verhalen, waarschijnlijk stomverbaasd zijn geweest als ze had gehoord dat er onder haar ouders diverse Trennings waren en dat de Meederings in Sellingen ook tot de oudste eigenerfde boeren hadden behoord.

Jan Detmers Meendering trouwde met Wendelke Jans Schuring, uit een geslacht dat al aantoonbaar in het begin van de nieuwe tijd in Laude woonde. De vader van Wendelke zocht zijn vrouw, Alcke Bruins Trenning, dichtbij huis. Zij was een telg uit de familie Trenning die net als de Schurings al in de zestiende eeuw boerde in Laude. Een oudvader van Wendelke, Geert Trenning trouwde met Eva Meneringh uit Sellingen, dochter van de stamvader van de Meederings, Albert. Vreemd is het natuurlijk niet dat er diverse relaties tussen families zijn. In een betrekkelijk kleine gemeenschap als die van Zuid-Oost Groningen ligt het voor de hand dat er, door de tijd heen, verschillende familiebanden zijn. Zeker als men niet beneden zijn stand wil trouwen is de spoeling wat huwelijkskandidaten betreft tamelijk dun.

Alcke Bruining Trenning ontleende haar achternaam overigens niet aan haar vader, maar aan haar moeder, Wendel Geerts Trenning. Haar vader, Bruin Berents, kwam uit Jipsinghuizen en aan diens naam kunnen we zien dat achternamen gekoppeld waren aan de hoeve waar men woonde. Bruin Berents werd op 't Hulsingh (of Huitsingh), genoemd. Zijn ouders zijn helaas niet bekend, maar we mogen aannemen dat zijn vader op het Hulsingh/Huitsingh is ingetrokken. Bruin Berents was in 1658 "meijerman" en koopt dan grond in Ter Haar. Daarna zal hij via zijn vrouw mejer zijn geworden op de Trenning-erve in Laude, wat verklaart dat zijn kinderen de naam Trenning droegen.

Ook een broer van Alcke, Berent Bruins Trenning, getrouwd met Griete Jans Hoijtingh uit Ter Haar, was een voorouder. Dochter Hinderkien trouwde met de eveneens uit Laude afkomstige Hilwert Berents Meems, wiens voorouders van moederkant boerden op het Waersinck in Laude. Dochter Hindrikje, getrouwd met Jan Berents Tempel uit Onstwedde, was de betovergrootmoeder van Janna Mulder, de vrouw van Freerk Geerts Meendering, mijn betovergrootvader.

Meendering en Meems en ook weer Trenning

Maar er zijn meer links naar oude Lauder families. Hindriktje Hilverts Meems was de betovergrootmoeder van Janna Mulder, de vrouw van Freerk Geerts Meendering. Zij werd geboren in Laude en trouwde met Jan Berents Tempel uit Onstwedde. Haar vader Hilvert Berents Meems werd geboren op 't Meems in Laude. Zijn grootvader was Wubbe Heijers Waersinck uit Laude. Hilvert trouwde met Hinderkjen Berents Trenning, een nazaat van de eerdergenoemde boerenfamilie uit Laude.

Meendering en Warmeringh

Tenslotte is het oude, middeleeuwse, erve Warmeringh nog een link tussen de Meenderings en Laude. Generaties lang kennen we alleen de namen van de vaders Warmeringh tot er op het eind van de zestiende eeuw een Gepcke Gerts Warmeringh wordt geboren. Zij trouwt in Laude met Johan Nannes uit Sellingen (zie kaartje hierboven). Het gezin gaat vervolgens wonen in Sellingen, waar een achterkleindochter, Wendele Dercks Nannes, trouwde met Thole Jans. Hun achterkleindochter Anneke Harms Tools was de vrouw van Jan Geerts Meendering.

Meendering en Ter Borg

Het gehucht Ter Borg ligt iets ten zuiden van Sellingen aan een doodlopend zijweggetje van de N976, de doorgaande weg van Ter Apel naar Winschoten. De Ruiten-Aa stroomt ten westen van het gehucht. Ten westen van Ter Borg en de Ruiten Aa ligt de Hooge Esch. De herkomst van de naam Ter Borg is onbekend. 'Borg' komt mogelijk van 'berg', waarmee de nabijgelegen Kleerberg bedoeld zou kunnen zijn.

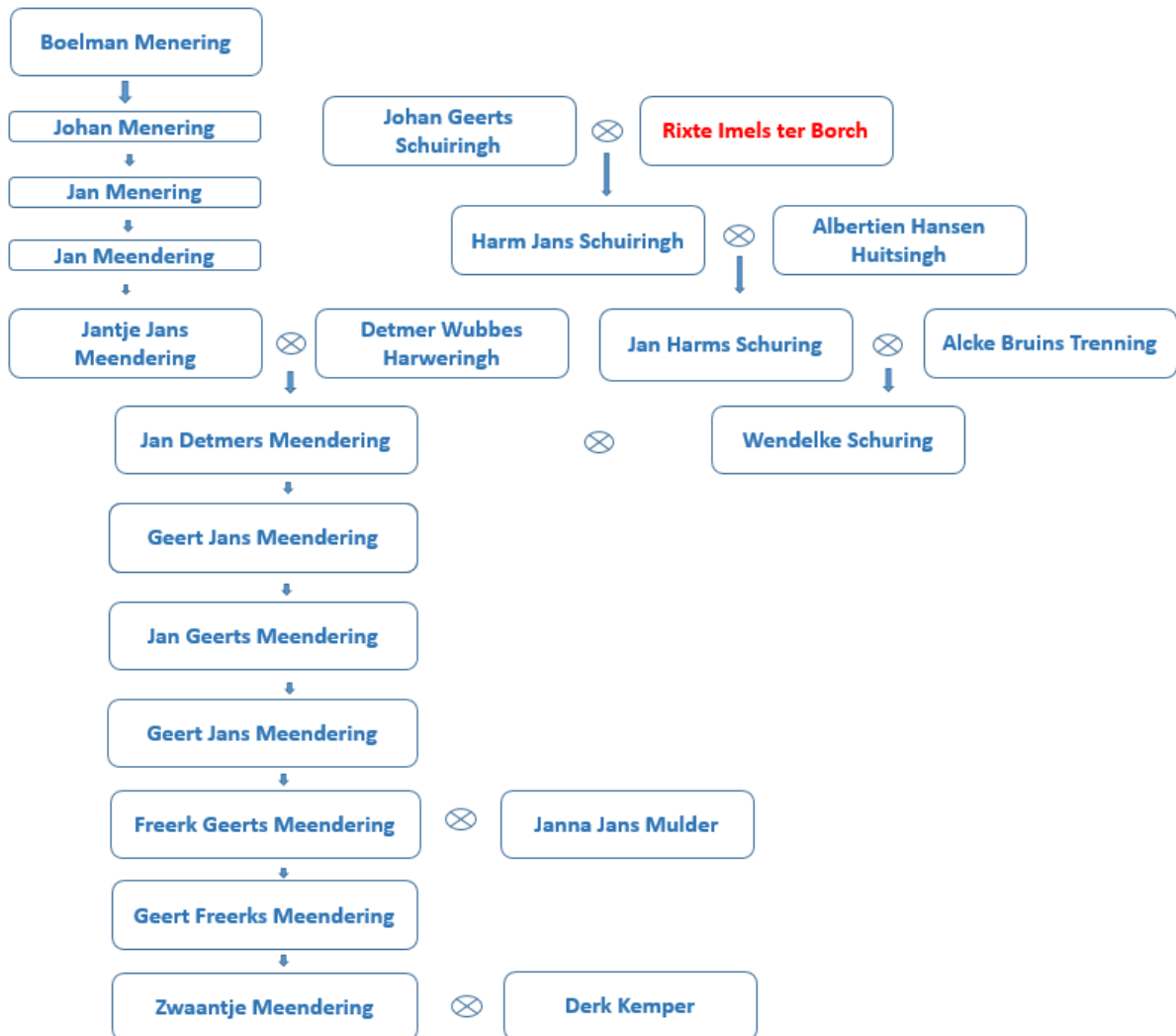

Ter Borg anno 1852.

De naam Ter Borg doet zijn intrede in mijn kwartierstaat met mijn stamovergrootmoeder, Rixte Imels ter Borch (generatie XII, rond 1600), de vrouw van Johan Geerts Schuiringh uit Laude. Zij was een voorouder van mijn betovergrootvader Freerk Geerts Meendering, getrouwd met Janna Mulder uit Onstwedde. Of, nauwkeuriger, Rixte was de overgrootmoeder van Wendelke Schuring, vrouw van Jan Detmers Meendering die op zijn beurt een betovergrootvader was van Freerk Geerts Meendering.

Rixte was een vrouw en daardoor verdwijnt de naam Ter Borch in latere generaties weer uit diezelfde kwartierstaat. Meestal namen de vrouwen namelijk de achternaam van de man aan. Meestal, want soms trouwden mannen in op de boerderij van een vrouw en namen zij de achternaam van de vrouw aan of werden zij 'op 't', gevolgd door de naam van de vrouw, genoemd.

Dat gold bijvoorbeeld ook voor Rixte. Je zou haar een zij-instromer in de familie Ter Borch kunnen noemen. Zij was een dochter van Imel Boelmans ter Borch, de zoon was van Boelman Hiskes ter Borch (ca 1540-ca 1615). Zijn vader was geen Ter Borch, maar een Reijnders. Hij trouwde iets voor het midden van de zestiende eeuw met Albertje Jurjens ter Borch en kwam blijkbaar op de boerderij van zijn vrouw te wonen, want hij ging door het leven als Hiske Reijnders op Ter Borg. Albertje was een achterkleindochter van Albert ter Borch, die genoemd wordt als eerste vaste bewoner van Ter Borg.

Ter Borch in Ter Borg

Ergens in het midden van de zestiende eeuw werd er in Ter Borg een tweede erf gesticht door nakomelingen van Albert, waarna er nog twee boerderijen bijkwamen. Bijzonder is dat Ter Borg maar liefst vijf eeuwen lang bewoond is geweest door één en dezelfde familie: de familie Ter Borg. De erven van twee van de vier boerderijen te Ter Borg zijn dan ook vijftien generaties lang (!) bewoond geweest door leden van deze familie.

Albert ter Borch wordt genoemd in een document van 2 juni 1466 van prior (Hinrick van den Berge) en het convent "*ton Nijen lechte Apel*". Met dit convent wordt het klooster het *Huis van het Nieuwe Licht* in Ter Apel bedoeld. Mogelijk moest hij (wintertarwe)pacht aan het klooster betalen.

Klooster in Ter Apel

Jacobus Wiltingh (ca 1390-ca 1473), pastoor in Garrelsweer en vicaris in Loppersum kocht in 1458 van het nonnenklooster in Schildwolde een boerderij en landerijen (*Oldes Apel*) bij het huidige Ter Apel. Het wordt omschreven als *'een verwoestende erve en guet, geheten van*

*oldes Apel, mit siner toebehoere, als dat gelegen is in de lande, sande, holte, weide, torve, vene, watere und mit alle siner slachten nutte und sinen aligen toebehoor'.*³

In 1464 schonk hij dit *Apell* aan de Orde van het Heilig Kruis (Ordo Sanctae Crucis) onder voorwaarde dat op deze plek een klooster zou verrijzen. In mei 1465 kwam het Generaal Kapittel van de Kruisheren bijeen in Hoi aan de Maas. Het Ordebestuur van dit klooster accepteerde *Apell* als een Godsgeschenk. Het stelde het Kruisherenklooster Sint Gertrudis in Bentlage aan de Eems bij Rheine aan als moederklooster. Van hieruit werden vier priesters en enkele lekenbroeders naar *Apell* gestuurd. Zo ontstond er een nieuw klooster in de landstreek Westerwolde, dat de naam *Domus Novae Lucis* kreeg, *Huis van het Nieuwe Licht*. Tussen 1465 en 1561 werd gewerkt aan de bouw van het klooster volgens een middeleeuws plan. Behalve het conventgebouw, betekende dat ook de realisatie van onder meer een poortgebouw, watermolens, perkamenthuis, bak- en brouwhuis en een gastenverblijf.⁴

Toen aan de voorwaarden van de pastoor was voldaan, schonk hij in 1465 zijn boerenplaats te Onstwedde alsmede landerijen te Loppersum en Garrelsweer. Het landbezit te Onstwedde was het vaderlijk erfgoed van de pastoor, het "Wilting-erve" genaamd.

Assuerus Quaestius. *Gezicht op het klooster Ter Apel 1834.*

De twee oudste erven zijn die aan de Borgerweg 1 en 3. De huidige boerderij aan de Borgerweg 3 is een (zeldzame) Westerwoldse boerderij uit 1826 en die aan de Borgerweg 1 een Oldambtster

³ <https://onstwedde.info/algemene-info/straten/wiltingelaan.html>

⁴ https://nl.wikipedia.org/wiki/Klooster_Ter_Apel

boerderij uit 1878.⁵ De familie Ter Borg liet ook de boerderij aan de Borgerweg 2 bouwen, die qua uiterlijk het midden houdt tussen een Westerwoldse en een Oldambtster boerderij.

Westerwoldse boerderij

In Westerwolde, in het zuidoosten van Groningen, zijn in de tweede helft van de negentiende eeuw boerderijen met een heel typische indeling ontstaan. Ze hebben in de korte voorgevel grote dubbele deeldeuren direct naast het woongedeelte. De schuren van deze boerderijen hebben een brede middenbeuk, waar de oogst vanaf de grond wordt opgeslagen met aan weerszijden ervan een zijbeuk. Deze indeling is ontstaan onder invloed van de Friese schuur, die in de aangrenzende gebieden al eerder tot ontwikkeling was gekomen en die eenzelfde opzet had. Bijzonder aan de Westerwoldse boerderijen is dat de grote werkvloer, die aan één kant van de middenbeuk ligt, zich uitstrekt over de hele lengte van de boerderij. Vandaar dat deze boerderijen niet alleen in de achter-, maar ook in de voorgevel brede inrijdeuren hebben.⁶

Oldambtsterboerderij

Bij het Oldambtster type boerderij vormt de woning één geheel met de schuur. De eerste gebouwen van dit type verrezen in de polders rond Nieuweschans. Hollandse grootgrondbezitters lieten hier in 1605 schuren bouwen met een ingebouwde woning, net als bij de stolpboerderij. Later voorzag men deze gebouwen van een afzonderlijk voorhuis, waarin de deftige kamers werden ondergebracht. Tenslotte bouwde men in de 19e eeuw beide delen in elkaars verlengde, zodat een doorlopende daklijn ontstond. Dankzij inspruingingen - de zogenaamde krimpen - konden men het woongedeelte voorzien van hoge vensters met kelderramen en korenzolders. De zolderramen werden beschilderd met gordijntjes of glas-in-lood motieven. Daardoor ontstond de indruk van een deftig herenhuis. De Oldambtster boerderij werd veelvuldig nagebootst in andere delen van de provincie. Langs de kanalen van de Veenkoloniën vinden we een speciale variant met een smal voorhuis en grote inrijdeuren aan de straatkant. Op het Hogeland ontbreken deze deuren.⁷

Na het overlijden van de broers Jurjen en Aike Ter Borg, die beiden geen nakomelingen hadden, werd er in 1964 een stichting (J. en A. Ter Borg) opgericht die enkele van de boerderijen verhuurt en ook de honderd hectare land verpacht dat tot de boerderijen behoort. Met de opbrengst hiervan worden beide boerderijen, de omliggende landbouwgronden en het natuurgebied onderhouden.

⁵ <https://www.sannemeijeronderweg.nl/een-winterse-wandeling-in-ter-borg/>

⁶ http://www.agriwiki.nl/wiki/Westerwoldse_boerderij

⁷ <https://docplayer.nl/31422078-Woar-bist-doe-aïne-van-stamboom-van-de-familie-volders-scheper-door-arend-scheper-deel-4.html>

Borgerweg 3.

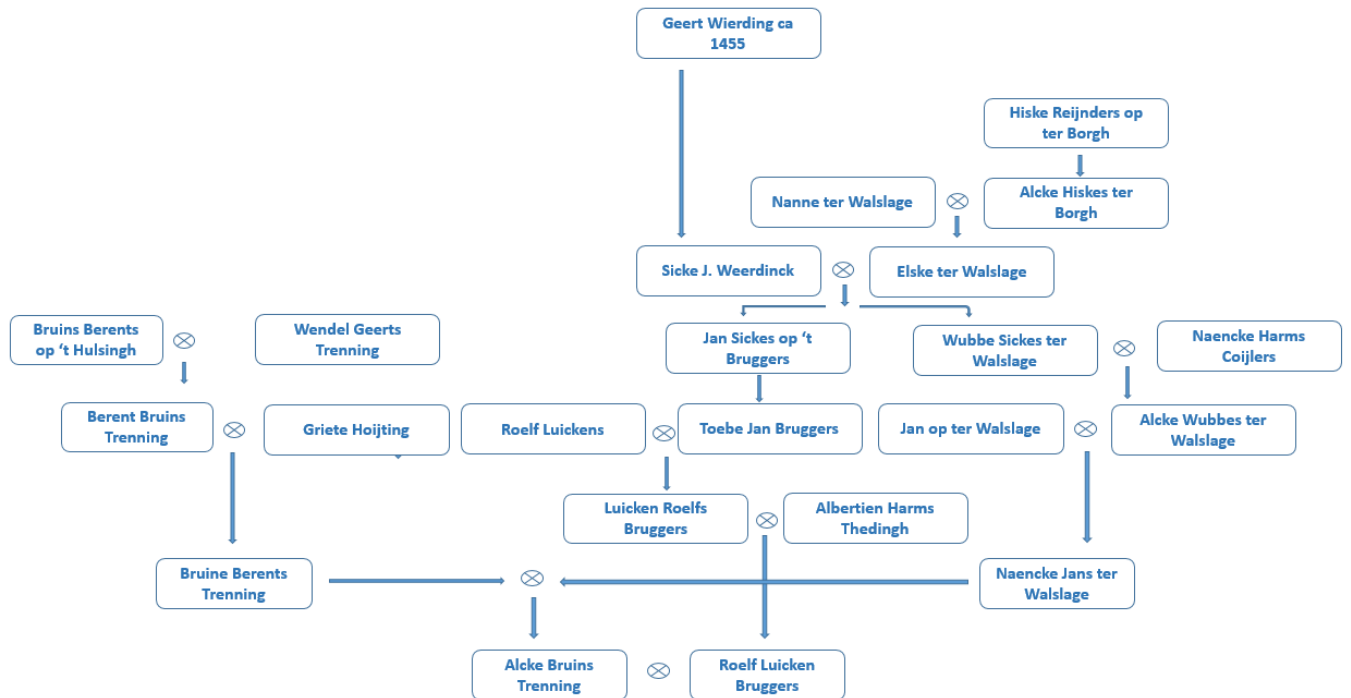
Borgerweg 4

Meendering en Ter Walslage

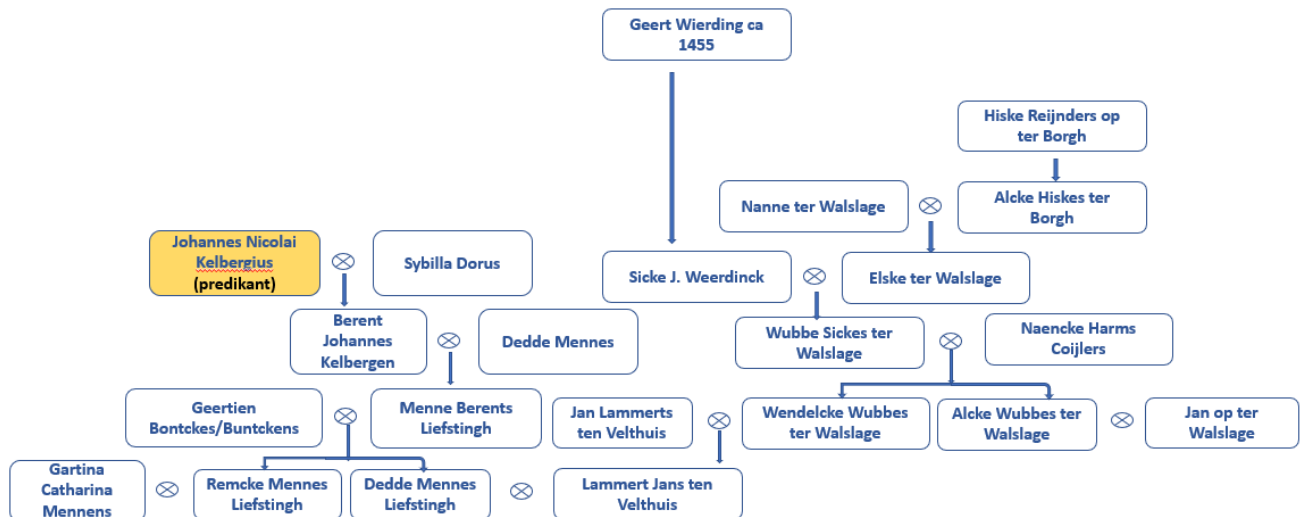
Er was al vroeg in de nieuwe tijd een relatie tussen de Meenderings en Ter Walslage, een gehucht tussen Ter Apel en Sellingen.

De eerste Ter Walslage duikt op in de zeventiende eeuw. Het gaat dan om Naencke Jans ter Walslage die in het huwelijke treedt met Bruine Berents Trenning uit Jipsinghuizen, later Laude. En ook hier geldt, zoals we al eerder zagen, dat mannen geregeld introuwden op de boerderij van hun vrouwen. Zo trouwde Hiske Reijnders in op ter Borgh en Sicke Weerdinck blijkbaar op Ter Walslage, want zijn zoon wordt een Ter Walslage genoemd. Alcke Wubbes ter Walslage, trouwt met een Jan, die op Ter

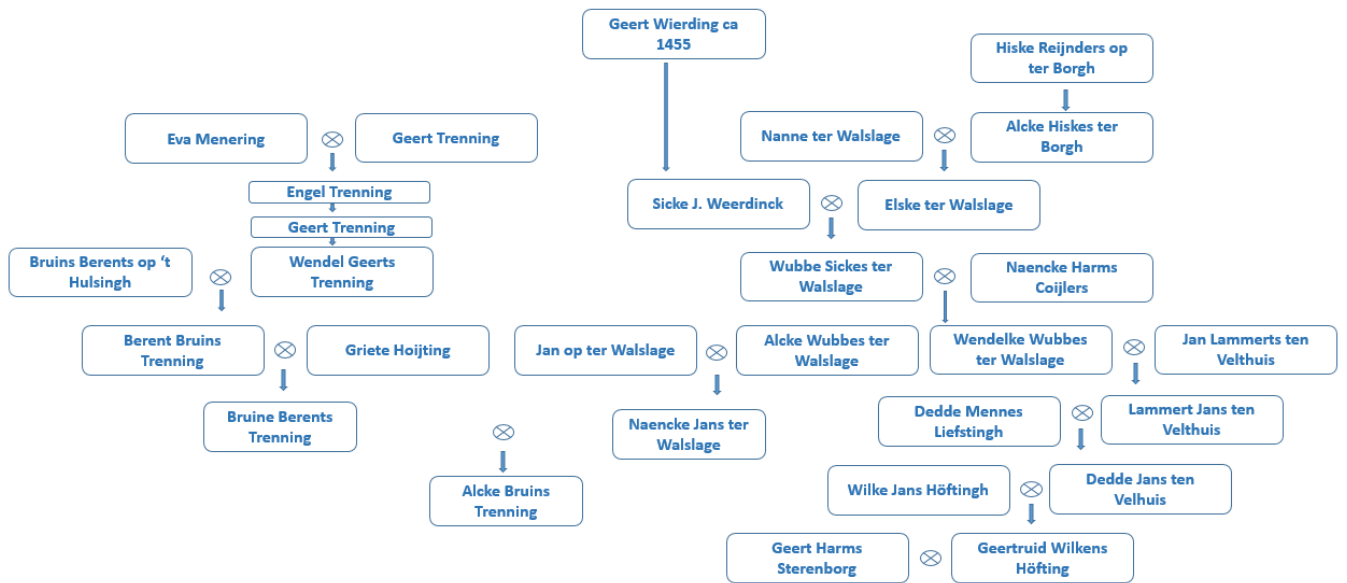
Walslage wordt genoemd.

Gartina Catharina Mennens was een zus van mijn voorouder Bernardt ten Veenhuis Bronsema. Zij was getrouwd met Remcke mennes Liefstingh. Zijn zus Dedde trouwde met lammert Jans te Velhuis wier moeder een ter Walslage was. Johannes Nicolai Kelbergius, de overgrootvader van Remcke en Dedde was afkomstig uit Emden en predikant in Vlagtwedde.

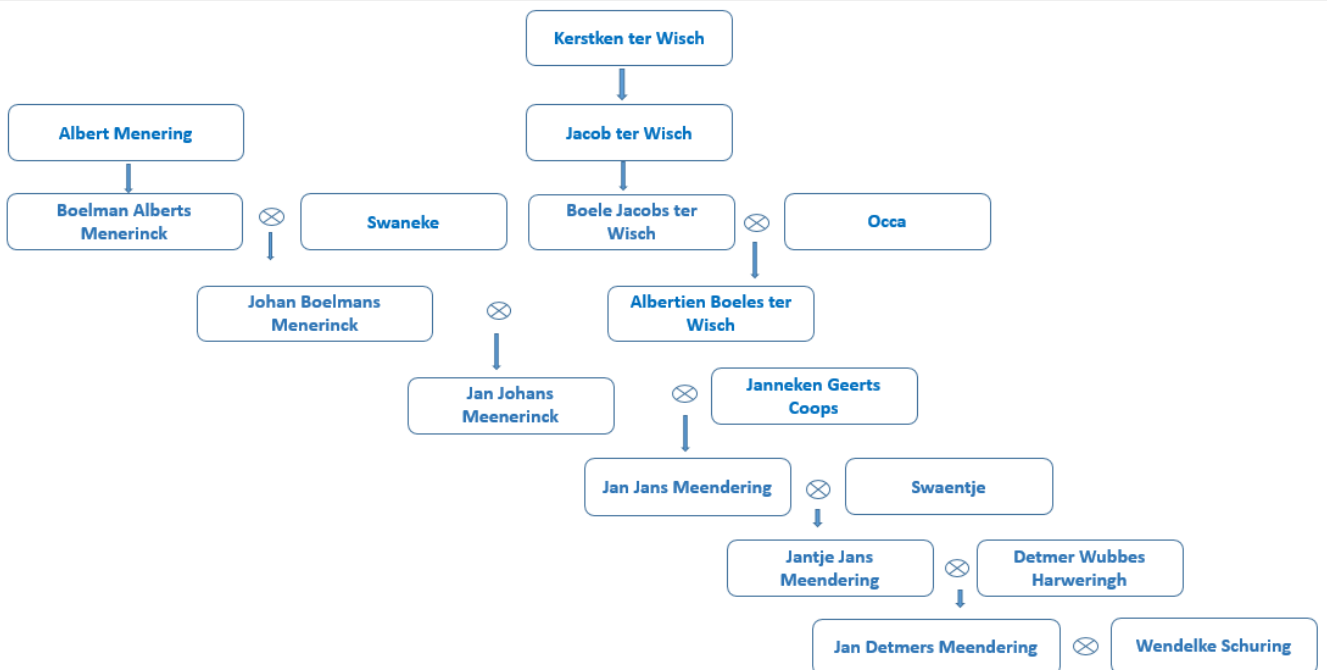
Relaties tussen Meendering, Trenning, Ter Walslage en Sterenborg:

Meendering en Ter Wisch

Er was al vroeg in de nieuwe tijd een relatie tussen de Meenderings en Ter Wisch, een gehucht tussen Ter Apel en Sellingen, waarvan de naam lage weidegrond betekent.

In de zestiende eeuw trouwde Albertien Boeles ter Wisch met Johan Boelmans Menerinck, de kleinzoon van Albert Meendering.

Smeerling

De buurtschap Smeerling, met tegenwoordig nog acht verspreid liggende boerderijen uit de 18^e eeuw, is misschien wel de alleroudeste nederzetting in Westerwolde. In elk geval hebben er al meer dan 10.000 jaar geleden mensen gewoond. Bodenvondsten zoals vuurstenen werktuigjes en urnengraven hebben daarvan o.a. het bewijs geleverd. Een goede plek om te wonen meent Klaas Meijer⁸: Zandhoogten om je hutje te bouwen, bossen voor (brand)hout, heidevelden voor de jacht, water om te drinken en in te vissen, 't lag/licht daar allemaal 'vlak voor de deur'. De naam 'Smeerling' ('Smilke' voor de mensen die er wonen) is afgeleid van de naam van een slijkvis (Latijn: cobitus; bij ons ook wel modderkruiper of riviergrondel geheten), die oudtijds aan oevers van de Ruiten Aa volop aanwezig is geweest. Rond 1900 schreef iemand daarover: "..... een zeer smakelijke en fijne visch, die eenigszins het midden houdt tusschen zalmvleesch en de forel"

Een deel van mijn voorouders komt uit Smeerling en juist zij bieden een mooi inkijkje in de gewoonte om je naam aan te passen aan de boerderij waarop je woonde. Nauwkeuriger gezegd, hoe mannen introuwden op de boerderij van hun vrouw en vervolgens die naam aannamen.

Dat gold bijvoorbeeld (gedeeltelijk) voor de voorouders van Wubbe Heijers Horlings uit Onstwedde.

Wubbes vader was Heije Geerts op 't Horlings uit Smeerling, zijn moeder Alcke Elzes Folckers uit Onstwedde. Anders dan je zou verwachten was Folckers niet de naam van haar vader, maar van haar moeder, Anneke Folcker Folckers.

De vader van Alcke heette Else Wubbes Horlings op 't Folckers, geboren in Smeerling. Niet zijn vader heette Horlings, maar zijn moeder. Haar vader heette aanvankelijk Johan Broers, maar later Horlings, nadat hij trouwde met Wobbeke Heijers Horlinges uit Smeerling. Horlinges was wel de naam van haar voorouders in Smeerling in mannelijke lijn.

De vader van Elze was Wubbe Engelckes Halming op 't Horlings, geboren in Smeerling. De vader van Wubbe was Engelcke Elzes Halmingh. Halmingh was wel de naam van zijn voorouders in mannelijke lijn. Het geslacht Halmingh behoort, volgens Klaas Meijer, vrijwel zeker tot de alleroudeste Smeerlinger geslachten van Smeerling.⁹

Edingh

De familienaam Edingh komt in elk geval al in 1475 in Smeerling voor. We komen een Edo Edingh tegen in een klaagschrift tegen Egge en Haije Addinga. Ze hebben wederrechtelijk allerlei zaken uit zijn boerderij ontvreemd (In datzelfde jaar wordt Egge door een groep woedende Westerwoldse boeren in zijn eigen Wedder burcht gelyncht).

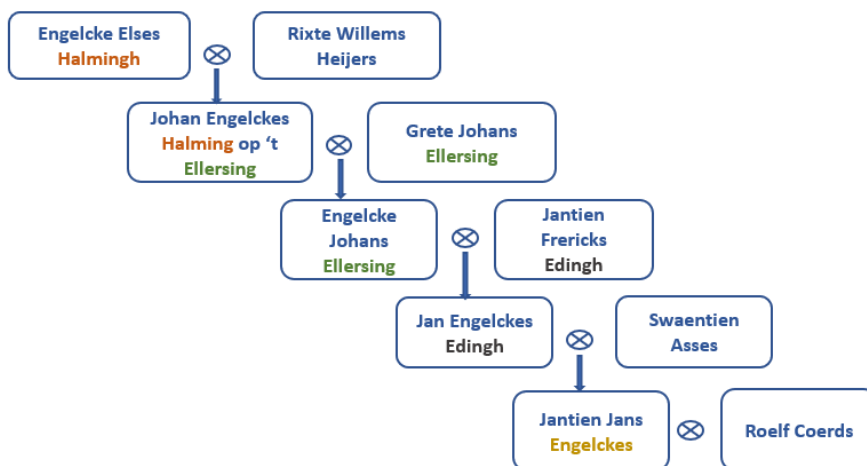
De Edingh-boerderij stond op de plek, waar we nu Smeerling 20 vinden; aan het begin van het zandpad naar het Metbroekbos (zie de foto, waarop we tegen de achterzijde van de boerderij aankijken).

⁸ https://onstwedde.info/zo-was-t/zo-was-t-detail.html?uid=13124&page_id=1

⁹ Zie ook Harm Kuper: "Het geslacht Halmingh van Smeerling" (1999).

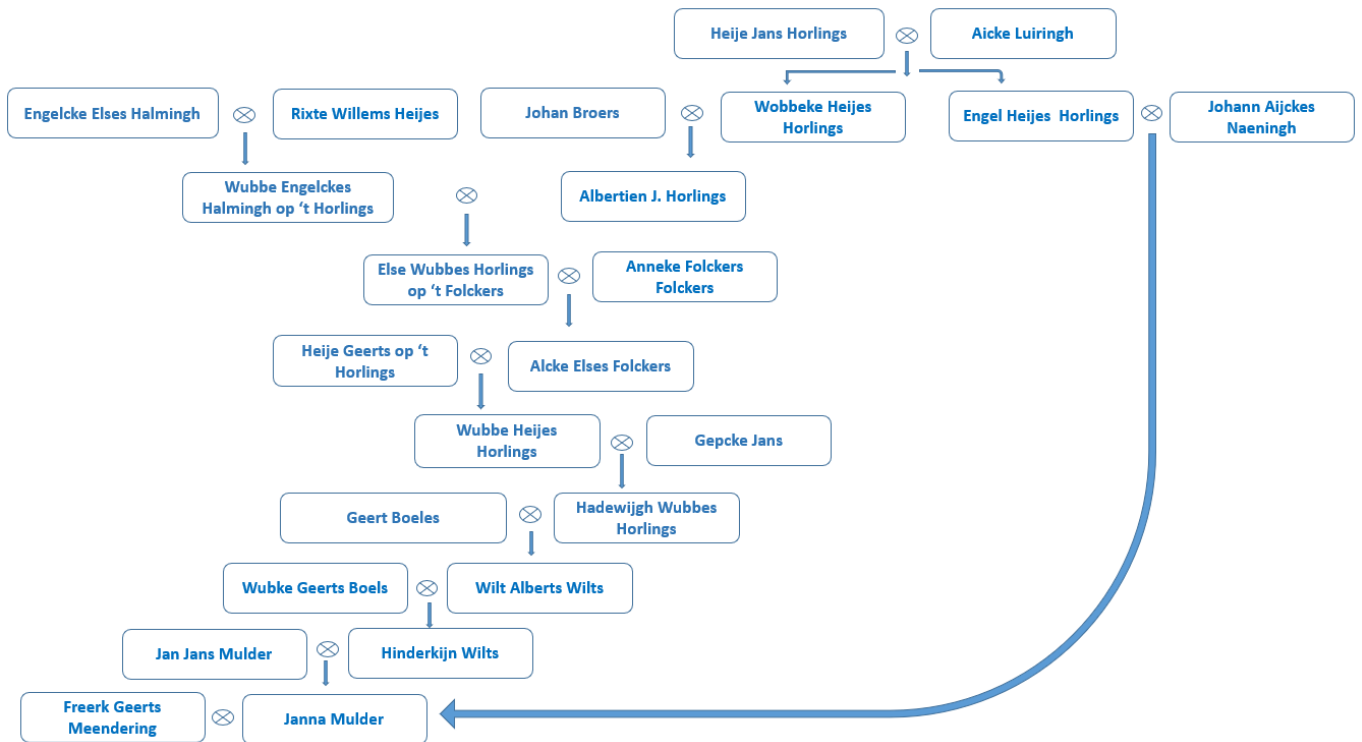
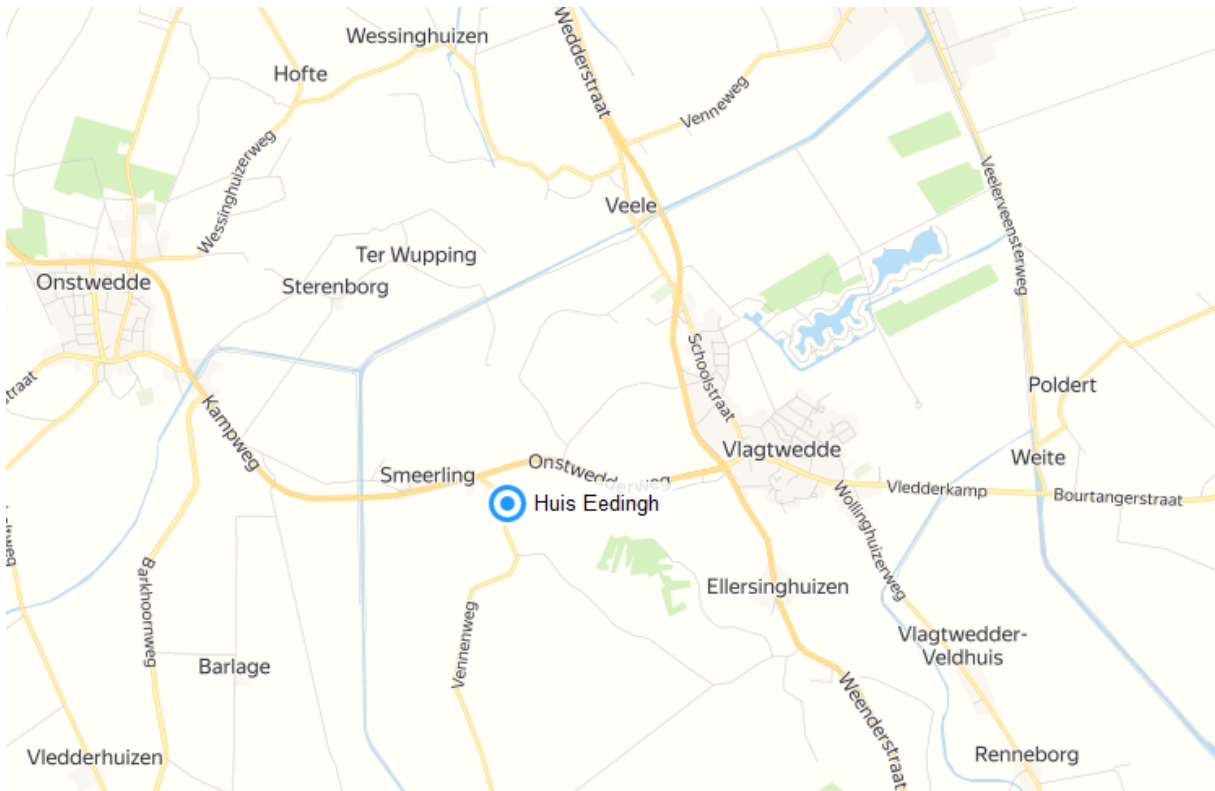
De Edings maken tot 1880 deel uit van de Smeerlinger gemeenschap. Op één gehuwde dochter na, overlijden alle andere Edingsh rond die tijd ongehuwd en komt er een eind aan deze geslachtsnaam in Smeerling.¹⁰

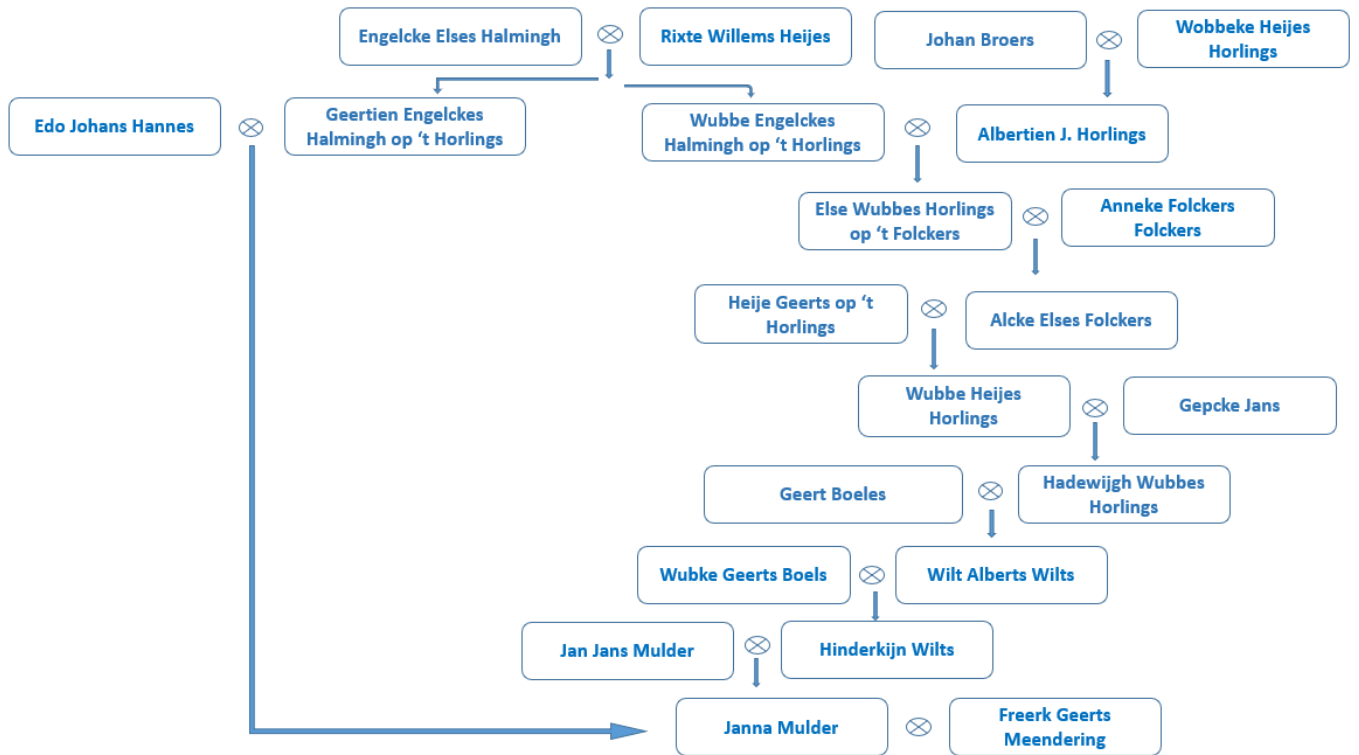

Een zoon van Engelcke Elzes Halmingh, Johan, trouwde met Grete Johans Ellersing, waardoor zijn achternaam Halmingh op 't Ellersing werd en zijn zoon Engelcke Jans Ellersingh (uit Ellersinghuizen) werd. Engelcke trouwde met Jantien Frericks Edinck uit Smeerling. Blijkbaar trouwde deze Engelcke in op de boerderij van zijn vrouw, want hun zoon heette Jan Engelckes Edingh. Hun dochter Engeltien werd overigens weer Engelckes genoemd, zij was de betovergrootmoeder van Freerk Geerts Meendering.

De opa van Jantien Edingh was Olert Edes Huls uit Jipsinghuizen, die introuwde op het Edingh. De boerderij van Edingh in Smeerling was een tijdlang een Bed & Breakfast, 'Huis Eedingh' (Smeerling 20, Onstwedde).

¹⁰ https://onstwedde.info/zo-was-t/zo-was-t-detail.html?uid=20707&page_id=1

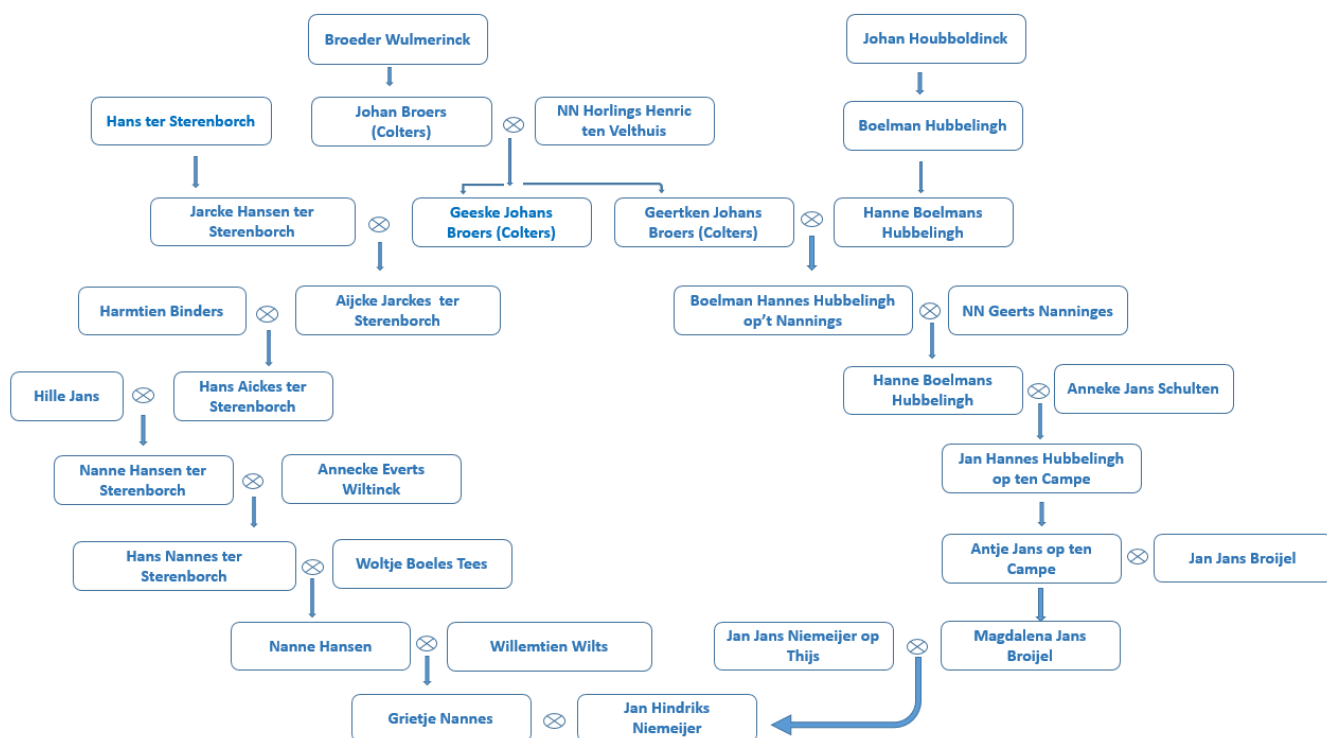
Sterenborg

Sterenborg, een gehucht ten oosten van het Groningse Onstwedde, bestaat uit niet meer dan drie huizen. Als je de naam, bij binnenkomst, langzaam uitspreekt, ben je er doorheen voor je bij de letter g bent. Tot 1659 was het gehucht eigendom van de familie Sterenborg of beter gezegd de boerderijen die er stonden waren van de familie die zich naar het gehucht gingen noemen. Zij waren mijn voorouders.

De Sterenborgs en Hubbelings waren mijn voorouders via mijn overgrootmoeder Annechien Katoen (getrouwd met Gerrit van der Kaap). De lijn naar Sterenborg loopt via Hofkamp en Niemeijer, die van de Hubbelings via Op ten Campe, Broijel en ook weer Niemeijer.¹¹
Rond 1800 verdwijnt de naam Sterenborg, met Grietje Nannes ter Sterenborgh, uit mijn kwartierstaat.

In 1659 kwam Sterenborg in het bezit van de familie Hubbeling, die zich vervolgens Sterenborg ging noemen, en ook de Hubbelings behoorden tot mijn voorouders.

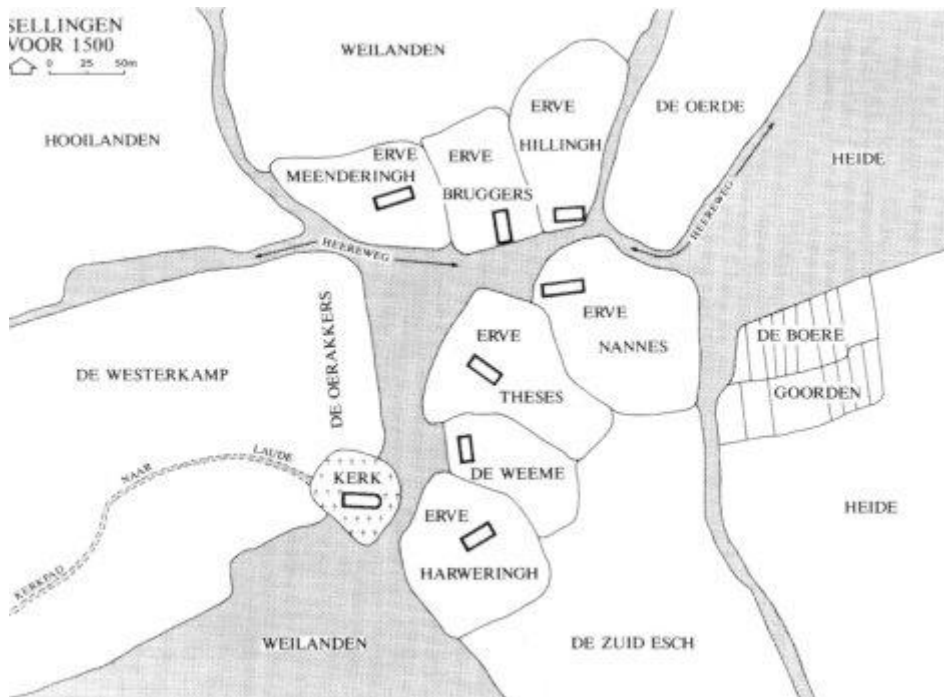
De boerderij Sterenborg is op twee na de oudste boerderij van Nederland die altijd op dezelfde locatie is gebleven.

De oudst bekende Sterenborg of Ter Sterenborgh was Hans, die ergens rond 1500 werd geboren in Sterenborg en die een eigen erf bezat.¹²

Zes generaties komt de naam Ter Sterenborch voor in mijn kwartierstaat, beginnend bij de genoemde Hans ter Sterenborch. De naam Ter Sterenborch verdwijnt weer uit mijn kwartierstaat met het huwelijk rond 1700 van Hans Nannes ter Sterenborgh met Woltje Boeles Tees een telg uit een van de oudste boerengeslachten in Sellingen (zie kaartje). Hans Nannes werd overigens, net als zijn vader Nanne niet meer geboren in Sterenborg, maar in Veele. Vermoedelijk is diens vader daar gaan boeren, want die is nog wel geboren in Sterenborg.

De zoon van Hans en Woltje, Nanne, wordt Nanne Hansen genoemd en werd, net als diens dochter Grietje Nannes geboren in Sellingen. Deze Grietje, die leefde in de tweede helft van de achttiende eeuw, was mijn oudbetovergrootmoeder (generatie IX). Zij was een voorouder van Annechien Katoen, de vrouw van Gerrit van der Kaap, mijn overgrootvader.

Boerenerven in Sellingen.

De Hubbelings

Zoals gezegd stam ik ook af van de Hubbelings en net als de lijn van Harmen Sterenborch eindigt ook de Hubbelingh lijn bij Annechien Katoen.

De schrijfwijze van familienamen veranderde geregeld in de loop der eeuwen. Zo is de oudst bekende Hubbelingh bekend onder de naam Johan Houbboldinck (eind vijftiende eeuw) en diens zoon als Boelman Hubbelinck. Zijn zoon werd Hanne Boelmans Hubbelingh genoemd. Hij was getrouwd met Geertken Johans Broers (Colters).

¹² C.C.E.D. Diehl, "Stamboom Van der Elst/Op 't Ende", database, *Genealogie Online* (<https://www.genealogieonline.nl/stamboom-van-der-elst-op-t-ende/15166.php>)

Zoon Boelman Hannes Hubbelingh voegde op 't Nannings aan zijn naam toe. We mogen dus aannemen dat hij ging boeren op de boerderij van zijn vrouw NN Geerts Nanninges. Zij kwamen allemaal uit Onstwedde, waar ook zoon Hanne Boelmans Hubbelingh (ca 1595->1688) nog werd geboren.

Boelman trouwde (2) met Swaentje Geerts Stroedingh (ca 1590->1621) uit Ellersinghuizen, met wie hij vier kinderen kreeg: Boele Boelmans Hubbeling op 't Nannings, Wubbe Boelmans Hubbeling op 't Huisingh, Harmen Boelmans op ter Sterenborgh (ca 1616->1661) en Geert Boelmans Hubbelingh.

Van Hannes, mijn stambetovergrootvader (generatie XIII), de halfbroer van Harmen was kort getrouwd met Swaencke Geerts Bruiningh (ca 1597- <1624) voor hij Anneke Jans Schulten huwde (ca 1595-ca 1667).

Hun oudste zoon was Jan Hannes Hubbelingh die aan zijn naam op ten Campe toevoegde. Zijn dochter, bij een vrouw van wie we de naam niet kennen, was Antje Jans op Ten Campe (ca 1660-1705). Zij werd weer geboren in Onstwedde.

Ten Campe

Jan Hannes Hubbelingh voegde aan zijn naam op ten Campe toe. Maar waar deze naam vandaan komt is niet duidelijk, omdat we de naam van zijn vrouw niet kennen. Mogelijk ligt er een link met de vrouw van Boelman Hannes Hubbelingh, Swaantje Geerts Stroedingh. Haar vader, Geert Aickes Stroedingh, was namelijk in een tweede huwelijk getrouwd met Geertje Berents ten Campe, dochter van Berent ten Campe uit Wedde.

Geert Stroedingh

Op 14 juli 1614 was Geert gevolmachtigde van Westerwolde.

Op 13 mei 1588 is Geert veroordeeld voor het toebrengen van twee verwondingen aan Wubbe Elsinck tot 4,5 mark en op 11 januari 1590 tot twee daler voor het toebrengen van verwondingen aan Sicke Banninge.

Op 1 mei 1599 legt Geert een getuigenverklaring af in het heksenproces te Wedde in 1597: 'Gerdt Stroedingh, omtrent 40 Jaeren sines Olderdomes, bekende gienen der partijen verwandt offte toegedaen toe wesen, ock een Ider van hoer unpartijesch Recht toe gunnen.'

Op 9 oktober 1610 wordt hij veroordeeld tot het betalen van vier daler omdat hij Harmen Engelberts voor dief heeft uitgescholden en tot 6 caroliegulden omdat hij Wubbe Elsinck 'vor gerichte gestott'. Blijkbaar liet ook Wubbe zich niet onbetuigd, want hij werd voor hetzelfde vergrijp, klap op de borst, tot twee gulden veroordeeld.

Op 12 oktober 1621 volgt er een veroordeling door Luecken ten Campe tot het betalen van vijf gulden voor verwondingen toegebracht aan de stiefmoeder van Harmen.

Op 15 mei 1628 wordt Harmen Gorinck veroordeeld tot een rijksdaalder voor het uitschelden van Geert.

Zes dagen later, op 21 mei 1628, wordt Geert door Luecken ten Campe veroordeeld tot een 'spansche matte' (2 gulden en 8 stuiver) wegens het uitspreken van enige 'druwe' woorden tegen Harmen Gorinck.

Spaanse matten afkomstig uit het in 1799 bij Terschelling gezonken goudschip Lutine.

Drie dagen later opnieuw een boete van een Spaanse matte omdat hij in een dronken bui Detmar Aisinck heeft uitgescholden.

Op 21 oktober 1630 moet hij twee gulden betalen omdat hij Hanne Hubbelinck voor een 'bosewicht heeft uitgescholden.

Op 12 januari 1639 moet Nanno, de zoon van Geert 7 gulden en 10 stuiver betalen omdat hij zijn bureu bij de begrafenis bier heeft geschonken, het zogenaamde leedbier.¹³

Verkoop van de boerderij in 1659

Het was de halbroer van Jan Hubbeling, Harmen, die op 2 april 1659 het Sterenborg, *'het geheele arve ter Sterenborch met het daer op staende getimmert, plantagie, bouw, meedt, ende weijlandt soo op Onstwedder als Wippinger bour Marck onder 't kloeken slach Onstwedde gelegen*, voor 5400 carolusguldens kocht voor zijn zoon Geert Harms. Omdat het een eigengeërfde boerderij betrof, nam die zoon de naam Sterenborg aan. Dat was gebruikelijk volgens het Westerwoldse Landrecht, waarin was bepaald dat als een erfdochter in het huwelijk trad met een boerenzoon, de bruidegom de familienaam van de bruid aannam, als het echtpaar op de boerderij van de bruid gingen wonen.

Het zal Hans Aickes Sterenborgch geweest zijn die de boerderij aan Harmen Hubbelingh verkocht. Deze Sterenborgh was volgens Nanne Sterenborg - verre nazaat van de Hubbelings op Sterenborg - 'een jonkie met een moeilijke start'. Nanne is een zoon van Freeke Sterenborg-Terpstra (1942) die nog steeds de eerste boerderij van Sterenborg bewoont. Hans Aickes 'stond iets te vaak voor de rechter' meent Nanne, 'waardoor het niet goed ging met zijn bedrijf'. Het is de vraag of dit de werkelijke reden was, want conflicten tussen boeren die door een rechter beslist moesten worden waren schering en inslag in Westerwolde en de rest van Groningen.

Dat gold bijvoorbeeld ook voor de vader van Hans. Deze Aickes Jarckes ter Sterenborch werd geboren rond 1568 en stierf op of kort voor 12 oktober 1642. Hij was getrouwd met Harmtien Binders uit Roswinkel. In de jaren twintig en dertig van de zeventiende eeuw kreeg hij te maken met diverse rechtszaken over een verwonding, uitschelden, bierschulden, een vechtpartij, een schadeloosstelling i.v.m. koeziekte, schulden, schadevergoeding en een aangifte vanwege een aanval door honden.

¹³ <https://www.genealogy.com/ftm/w/o/l/Hindrik-Wolda/GENE7-0245.html>

Hans vertrok, volgens Nanne Sterenborg, met de noorderzon naar Duitsland na de verkoop van de boerderij. Het is niet onmogelijk, maar zijn zoon Nanne, geboren rond 1637, trouwt op 14 juni 1667 in Vlagtwedde met Annecke Everts Wiltink uit Ter Haar en met haar vestigt hij zich waarschijnlijk in Veele, want daar wordt rond 1668 hun zoon Hans geboren.

Elders vertelt Nanne dat de enige zoon van Hans Aickes op 6-jarige leeftijd overleed en dat het gebrek aan een mannelijke opvolger de reden van verkoop zou zijn geweest. Maar zoon Nanne, was toen nog in leven, zoals we hiervoor zagen.¹⁴

De moeder van Nanne, Freeke Sterenborg-Terpstra, is het wat de verkoop van de boerderij betreft niet eens met haar zoon. Volgens haar was het de oudste zoon Van Aicke Jarckes, Jarcke Aickes, die de boerderij heeft geërfd en later heeft verkocht. Dit lijkt logischer, aangezien hij immers de oudste zoon was. Deze Jarcke Aickes was getrouwd met Wobke Johans Hannes, dochter van Johan Hannes en Naneke Edes.

Sterenborg in de negentiende en twintigste eeuw

Sterenborg na de herbouw van de beide boerderijen, aan de overzijde van de weg, in de periode 1850-1860.

In de jaren 1850-1860 werden de twee boerderijen in Sterenborg verplaatst naar de andere kant van de weg. Vermoedelijk waren er in 1832 overigens nog drie boerderijen. In de eerste boerderij, waar in 1962 een nieuw woongedeelte is voorgebouwd, bevinden zich nog balken uit de boerderij die aan de andere kant van de weg had gestaan stond en die dateerde uit 1737.¹⁵ 'Veel materialen werden hergebruikt en dan is het handig om op een nabije plek te herbouwen', zegt Nanne Sterenborg (geboren in 1967). 'Dat allebei de boerderijen verplaatst zijn heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat het ene familielid niet achter wilde blijven bij het andere.'¹⁶

Sterenborg

Geert Harms Sterenborg, geboren rond 1646 in Sterenborg, overleden op 31 juli 1728 in Onstwedde, trouwde op 11 december 1671 in Onstwedde met Jantje Edes Huistinck, geboren in 1641 in Weende, begraven op 14 oktober 1710 in Vlagtwedde, dochter van Ede Alberts Huistinck en Geertruid Detmers Aijsingh.

¹⁴ <https://www.tenhavetekst.nl/interview-boerderij-sterenborg>

¹⁵ Sterenborg, G. (1983). Genealogie Sterenborg, Volders, Bruggers, ter Borg

¹⁶ <https://www.deverhalenvangroningen.nl/alle-verhalen/sterenborg-buurtschap-en-familie>

Zoon **Harm Geerts Sterenborg** werd geboren rond 1674 in Sterenborg. Hij werd begraven op 3 mei 1729. Hij trouwde met Wupke Frericks Hardingh, geboren rond 1680 in Onstwedde, begraven op 16 februari 1738, dochter van Frerick Reints op 't Hardingh en Geertruit Nannes Stroedingh (zie bijlage 1).

Hun zoon **Geert Harms Sterenborg** werd geboren op 1 januari 1707 in Onstwedde en begraven op 31 december 1739 in Onstwedde. Hij trouwde rond 1730 met Geertje Jurjens ter Borg, geboren rond 1704 in Ter Borg, begraven op 6 april 1738 in Onstwedde, dochter van Jurjen Jacobs ter Borg en Else Jans ter Walslage (zie bijlage 2).

Hun zoon **Harm Geerts Sterenborg** werd geboren op 6 mei 1736 in Sterenborg. Hij werd begraven op 10 juli 1801. Hij trouwde op 16 mei 1756 in Onstwedde met Ike Alberts Hiskes Weerding, geboren op 1 januari 1738 in Onstwedde, begraven op 6 oktober 1760.

Hun zoon Geert Harms Sterenborg, werd geboren op 6 november 1757 in Sterenborg. Hij stierf op 28 februari 1806. Hij trouwde op 25 mei 1798 in Sterenborg met Geertruida Wilkens Höfting, dochter van Wilke Jans Höfting en Dedde Jans ten Velthuis (bijlage 3).

Hun zoon, **Jan Geerts Sterenborg** (6 september 1803 Sterenborg- 8 augustus 1887 Sterenborg), bewoonde de voorste boerderij. 'Hij maakte het opheffen van de marken mee en kreeg zijn landbouwgrond na herverdeling bij de boerderij. Jan Geerts kreeg, samen met zijn eerste vrouw (Geertje Berend Meems, 19 september 1835 ter Wupping – 5 april 1862 Sterenborg) en zijn 40 jaar jongere tweede vrouw (Hindertje Jans Eerenst, 6 augustus 1843 Barlage – 23 april 1887 Sterenborg), 14 kinderen; de laatste dochter werd geboren toen Jan Geerts 79 jaar oud was.'¹⁷

'Toch heeft het voortbestaan van de familie aan een zijden draad gehangen', zegt Nanne, 'Van al deze kinderen werd er maar één volwassen. Geert Jans Sterenborg, mijn overgrootvader, heeft veel van zijn broertjes en zusjes zien sterven, de meesten al voor hun tweede verjaardag.'¹⁸ De Spaanse griep maakte veel slachtoffers in die tijd', geeft Nanne als verklaring. Maar dat is niet juist. Kinderen stierven in de tweede helft van de negentiende vaak op jonge leeftijd aan allerlei besmettelijke ziektes, of werden levenloos geboren, zoals bij twee van hun kinderen het geval was, maar de Spaanse griep hield pas in 1918 huis op een nog grotere schaal dan het Coronavirus in 2020.

Geert Jans, zoon uit het tweede huwelijk (3 april 1865 – 30 juli 1941 1941) trouwde op 28 augustus 1888 in Onstwedde met Zwaantje Berends Volders uit Veenhuizen (20 maart 1866 Veenhuizen – 16 november 1951 Onstwedde). 'Zwaantje was de boer van de twee. Buiten medeweten van haar man liet ze een perceel bemesten met kunstmest. Dat bleek goede resultaten te geven! Dankzij het nieuwe Mussel Aa kanaal (1916) en de aftak naar

¹⁷ Persoonlijke data: http://www.genwilts.nl/family.php?database=humo_&id=F37160&main_person=I90941

¹⁸ http://www.genwilts.nl/family.php?database=humo1_&id=F37160&main_person=I79009

de haven van Onstwedde, waren afvoer van producten en aanvoer van die wondermest een stuk makkelijker geworden.' (bijlage 4)

Geert Jans verpachtte de boerderij aan zijn zoon Nanne (geboren op 16 maart 1904 in Sterenburg -overleden op 22 september 1985). **Nanne** trouwde op 6 mei 1931 in Nuis met Eltje Bruggers, geboren op 4 september 1907 in Veenhuizen en overleden op 23 september 1997, dochter van Roelf Bruggers en Albertine ter Borg. Nanne was een echte paardenliefhebber. Het fokken van deze dieren hielp hem door de crisis van de jaren '30. Het was de tijd van de werkverschaffing. Langdurig werklozen uit de grote steden werden ook in Sterenburg aan het werk gezet om woeste gronden te ontginnen (bijlage 5).¹⁹

Na het overlijden van Geert Jans en Zwaantje moesten de eigendommen en met name de boerderijen verdeeld worden onder de vier broers; de dochters werden grotendeels uitgekocht.

'Dat ging door middel van loten. Mijn opa Nanne woonde al op de boerderij in Sterenburg, maar trok het lotje Veenhuizen. Onder de tafel, buiten medeweten van hun vrouwen, ruilden de twee betrokken broers hun erfdeel, zodat Nanne op de ouderlijke boerderij kon blijven.'

In 1962 liet Nanne een modern voorhuis voor de boerderij zetten.

Opvolger **Geert** (25 september 1934 – 21 september 2010) en zijn vrouw Freeke Anna Terpstra (1942) kregen vooral te maken met mechanisatie en schaalvergroting in de landbouw. Ruilverkaveling in de jaren '70 zorgde voor het rechte trekken en uitruilen van percelen en het kanaliseren van kronkelende beken.

En als iedereen daar net aan gewend is, krijgen Geert en Freeke te maken met de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Nanne, hun zoon (getrouwd met Ingrid Jolande Kooy): 'Na jarenlange stimulatie van zowel productie als schaalvergroting, tovert de overheid in 1990 de EHS uit de hoge hoed; dat was wel even wennen. De EHS verbindt bestaande natuurgebieden en een groot deel van onze landbouwgrond viel in de aangewezen zone langs de Mussel Aa. Onteigening dreigde.

Buren verkochten hun land aan Staatsbosbeheer. Mijn vader en ik wilden niet verkopen. Na een intensief proces van 25 jaar en aankoop van grond elders om het bedrijf levensvatbaar te houden, werden we zelf natuurbeheerder van de 60 ha voormalige landbouwgrond. We boeren nu biologisch op de essen en onderhouden de overige gronden.'

¹⁹ D eerste vrouw van Jacob Jans ter Borg (grootvader van Albertine ter Borg), Aaltje Boelems Hubbeling was een verre nazaat van Hanne Boelmans Hubbelingh en diens vrouw, Geerttke Johans Broers).

Wat eerst ontgonnen werd, wordt weer natuur. De oude historische schuur van de boerderij staat er momenteel triest bij. 'We hebben intensief gezocht naar middelen om de schuur te redden, dat is niet gelukt. Plan is om met de oude gebinten uit 1737 een koepelstal te bouwen aan de andere kant van de boerderij, mét een informatiecentrum over de bijzondere geschiedenis van Sterenburg.'²⁰

'We hebben ... een traditie van 500 jaar Sterenburg-rentmeesterschap hoog te houden. De stemmen uit lang vervlogen tijden - en niet te vergeten die van mijn vader! - dragen er beslist toe bij dat ik er minder moeite mee heb om dit bedrijf om te vormen naar natuur' zegt Nanne in een interview.²¹

Nanne Sterenburg en zijn vader Geert Sterenburg.

²⁰ Cora Westerink: <https://www.deverhalenvangroningen.nl/alle-verhalen/sterenburg-buurtschap-en-familie>

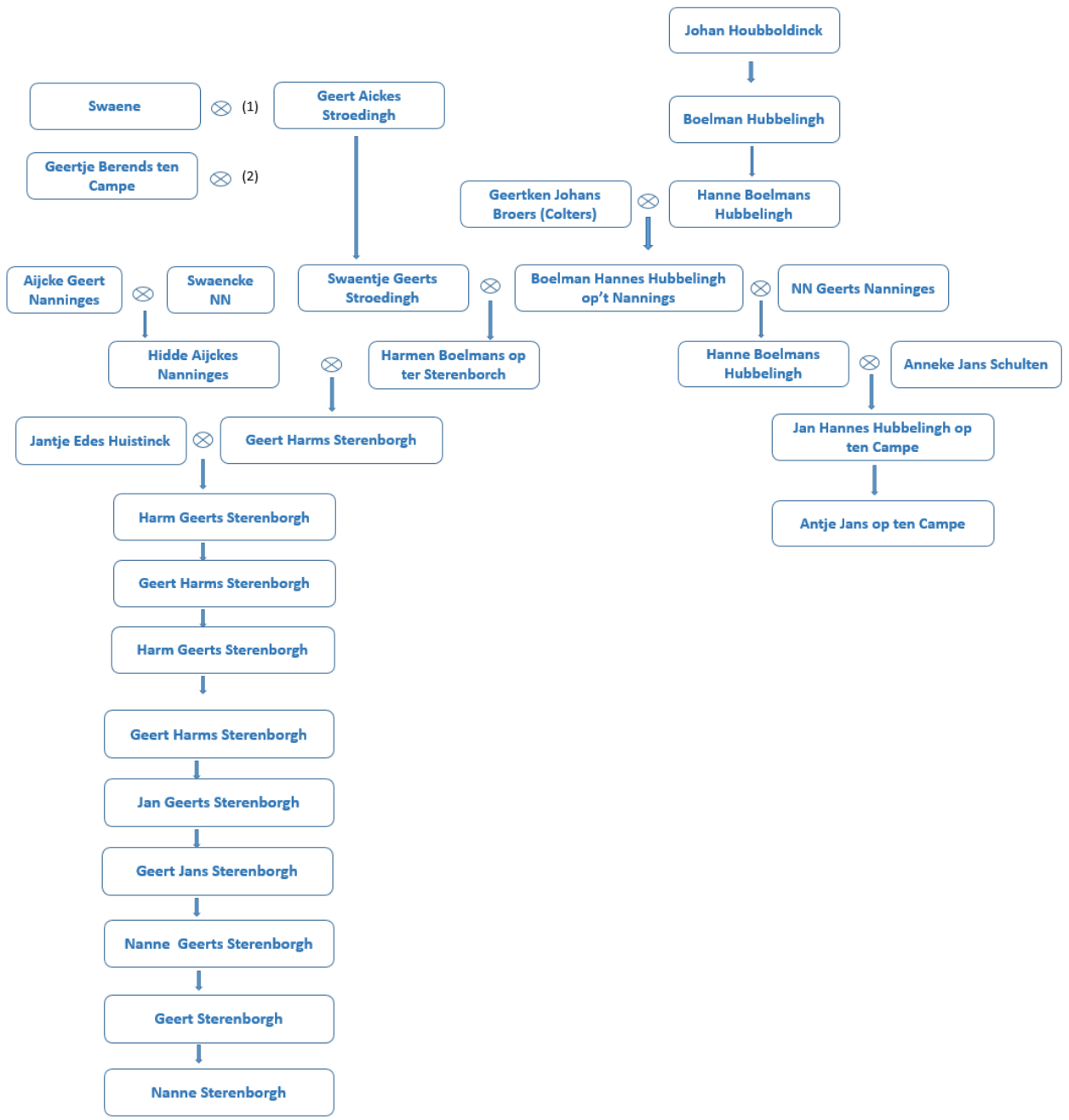
²¹ <http://www.ruitena.nl/pages/interview-familie-sterenburg.html>

Nanne Sterenberg voor een schilderij van zijn ouderlijk huis in Sterenburg (foto Jan Johan ten Have).

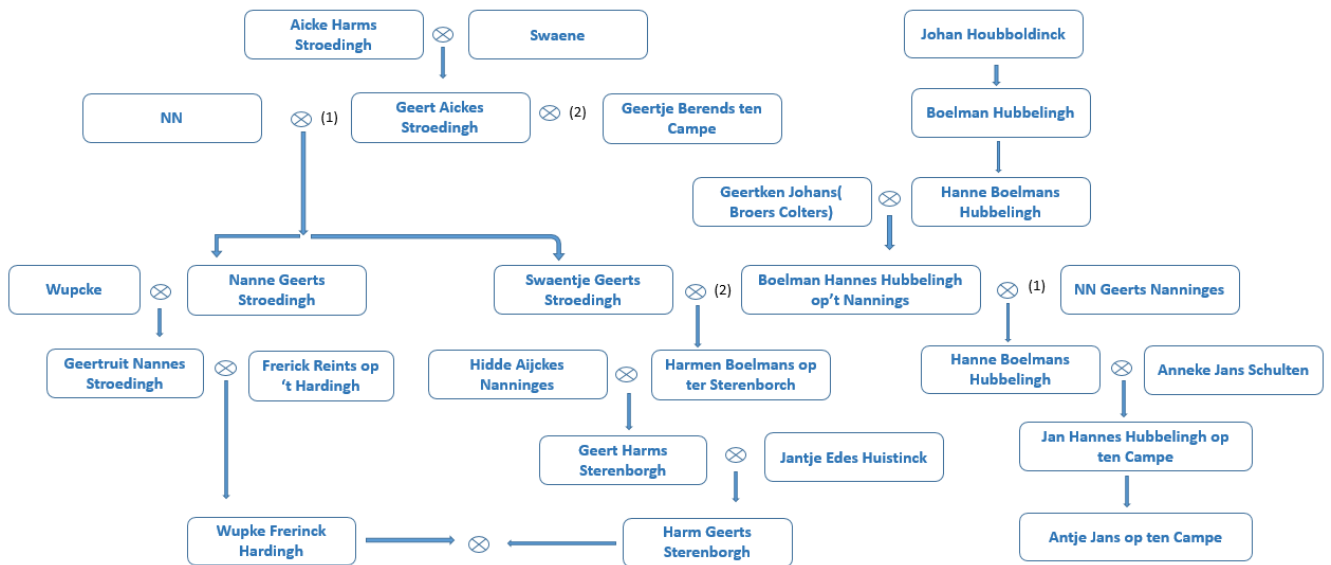
Het recent aangelegde natuurpad naar Sterenburg. Op de achtergrond de boerderij met het voorhuis uit 1962. Het dak van de schuur is zichtbaar in verval (foto Cora Westerink).

Bijlage 1

Er is een relatie tussen Wupke Frericks Hardingh (geboren rond 1680 in Onstwedde, begraven op 16 februari 1738), de vrouw van **Harm Geerts Sterenborg** (geboren rond 1674 in Sterenborg, begraven op 3 mei 1729) en de tweede vrouw van Boelman Hannes Hubbelingh op 't Nannings, Swaentje Geerts Stroedingh.

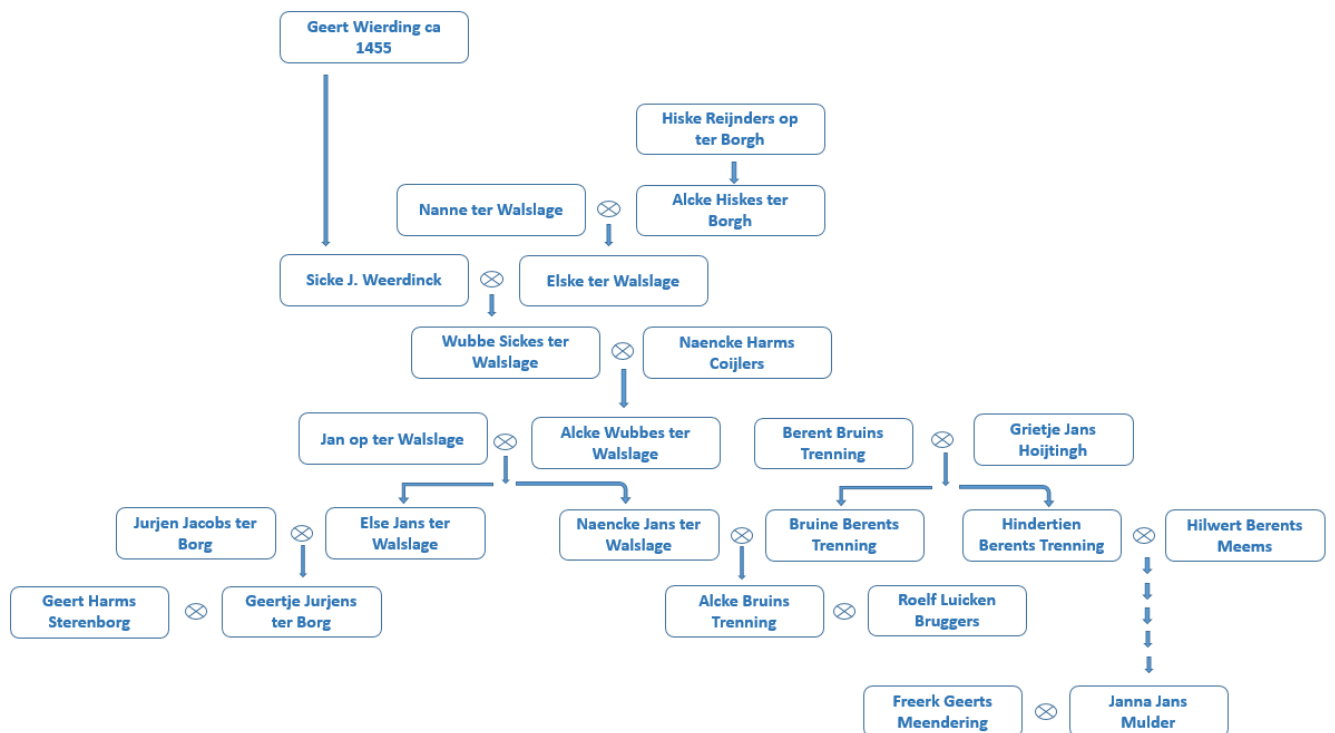
Wupke Frericks was een dochter van Frerick Reints op 't Hardingh en Geertruit Nannes Stroedingh. Zie het schema hieronder.

Bijlage 2

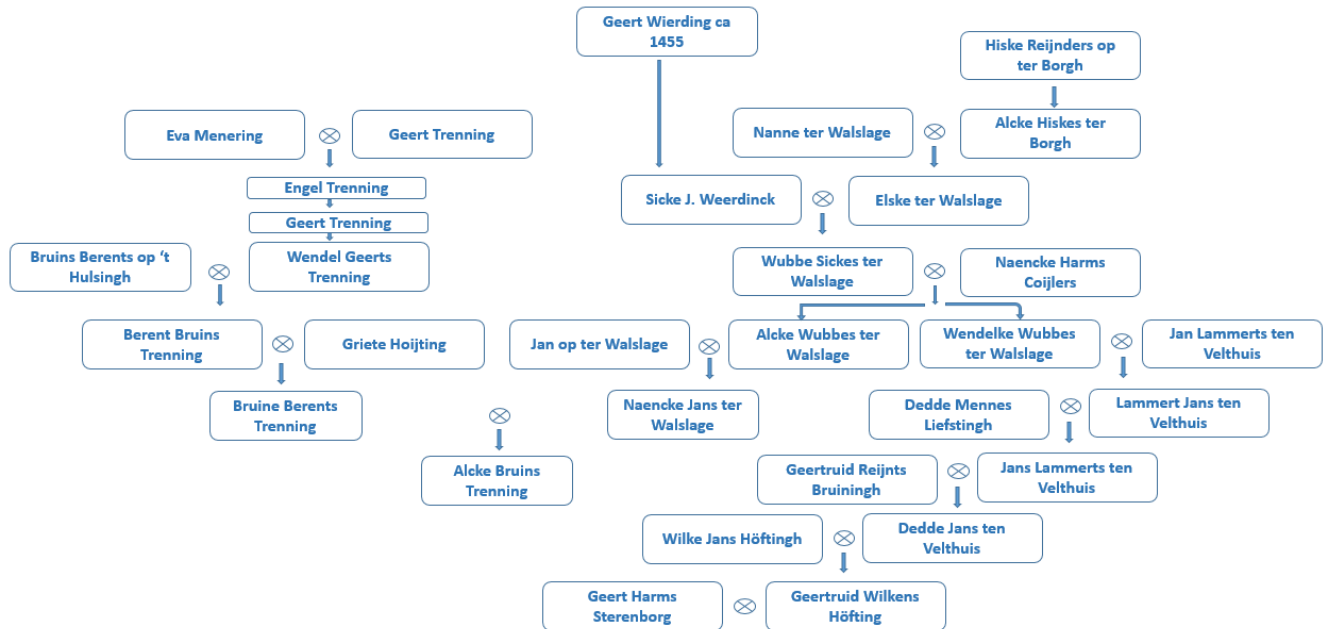
Als je voorouders deels uit Westerwolde komen, hoef je niet lang te zoeken naar familierelaties. Begrijpelijk, mensen zochten in vorige eeuwen hun partners dichtbij huis en in een tijd waarin er geen ander vervoer was dan de benenwagen of, als je daar het geld voor had, een paard was dichtbij huis ook echt dicht bij huis. Niet zo gek dus dat ik een relatie vond tussen **Geert Harms Sterenborg** (geboren op 1 januari 1707 in Onstwedde en begraven op 31 december 1739 in Onstwedde) en Naencke Jans ter Walslage, en via haar met de familie Trenning. Hindertien Berents Trenning, haar schoonzus, was een voorouder van mijn beetovergrootmoeder Janna Jans Mulder.

Geert Harms Sterenborg trouwde rond 1730 met Geertje Jurjens ter Borg (geboren rond 1704 in Ter Borg, begraven op 6 april 1738 in Onstwedde). Deze Geertje was een dochter van Jurjen Jacobs ter Borg en Else Jans ter Walslage. Else was een zus van Naencke Jans ter Walslage, die getrouwd was met Bruine Berents Trenning.

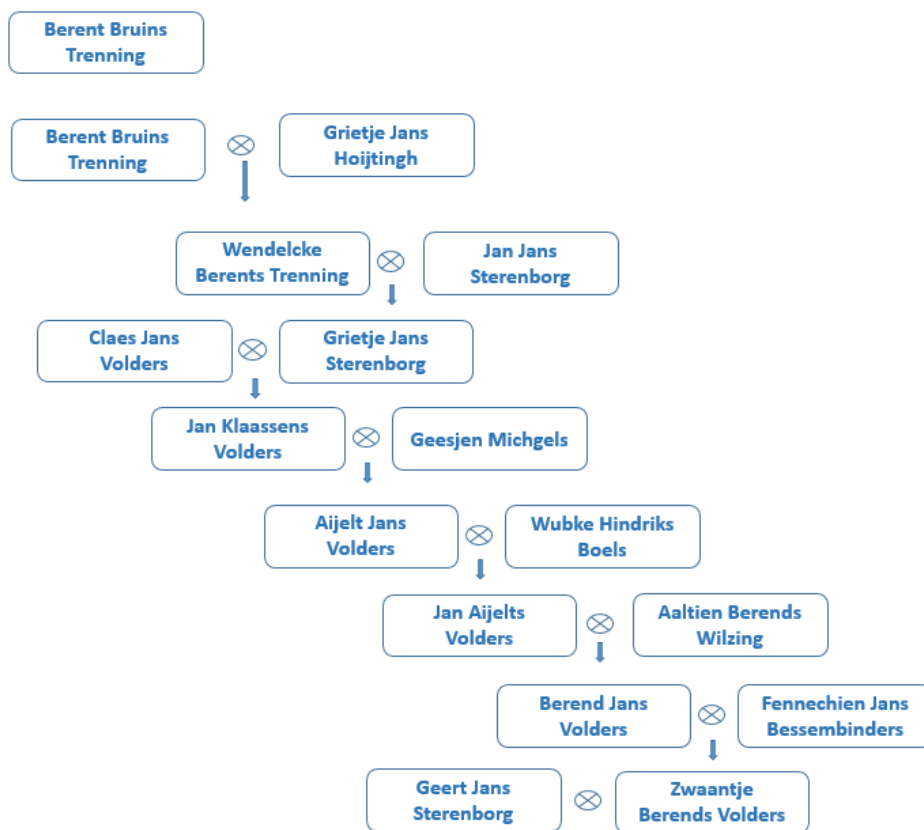
Bijlage 3

Het is aardig om te zien dat de voorouders van Geertruid Wilkens Höfting verwant waren met de families Ter Walslage en Trenning.

Bijlage 4

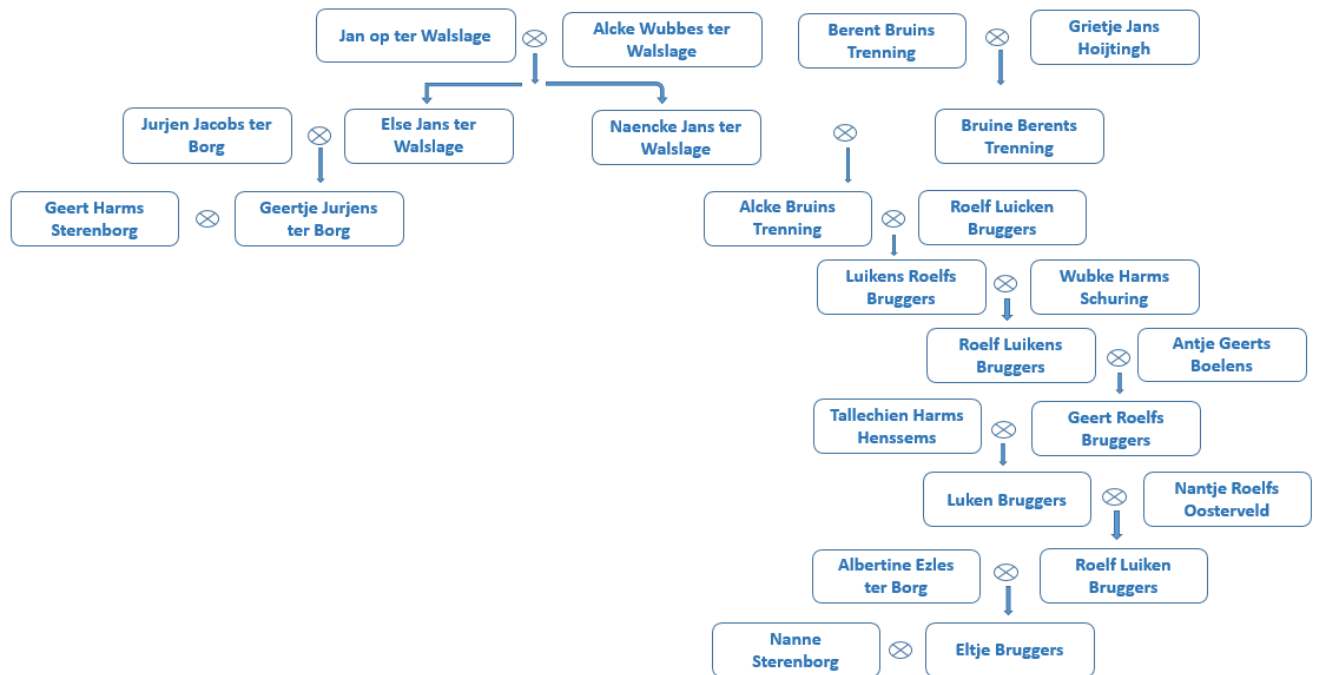
Tot de voorouders van Zwaantje Berends Volders, getrouwd met Geert Jans Sterenberg, behoorden ook Sterenborgs, zoals hieronder te zien is.

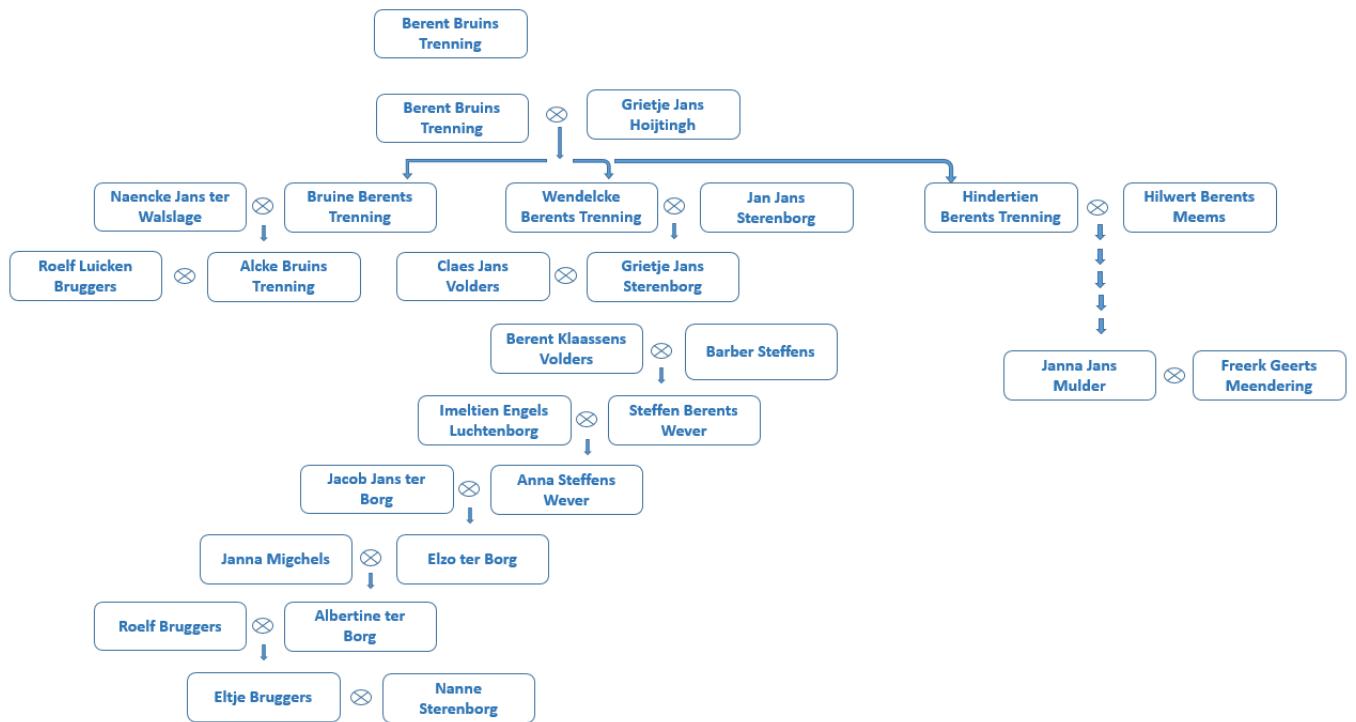
Bijlage 5

Ook als we kijken naar de voorouders van Eltje Bruggers (geboren op 4 september 1907 in Veenhuizen en overleden op 23 september 1997), getrouwd op 6 mei 1931 in Nuis met Nanne Sterenborg (geboren op 16 maart 1904 in Sterenborg en overleden op 22 september 1985), zijn de familierelaties met Trenning, Ter Walslage en ook Sterenborg niet ver weg.

De voorouders van haar vader:

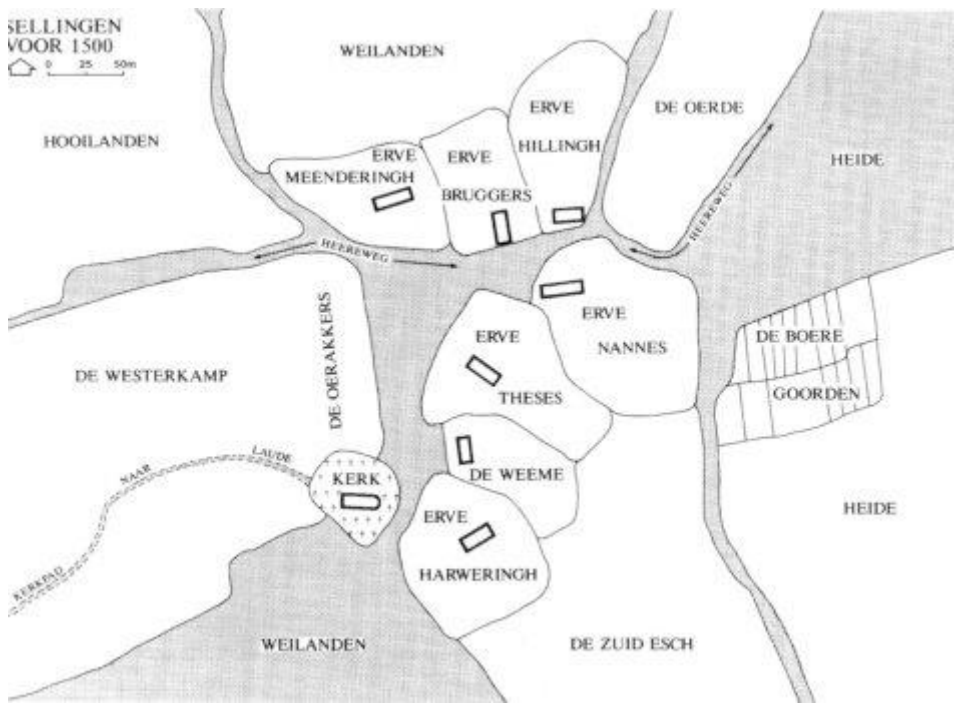
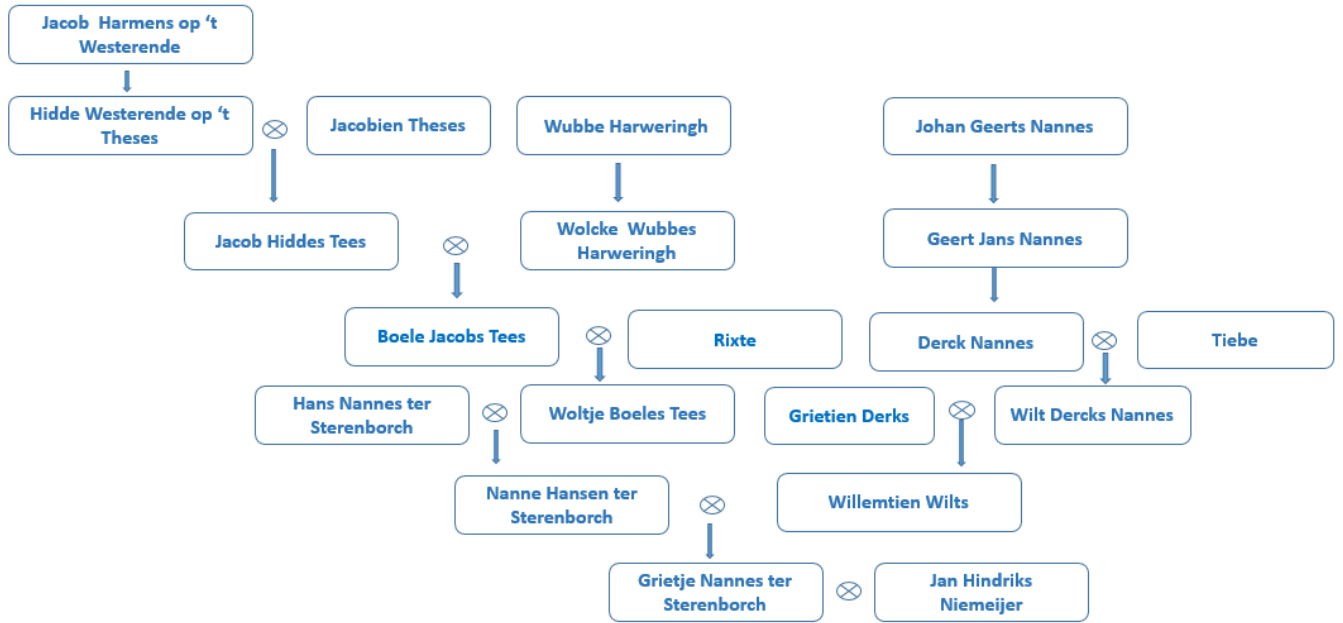

De voorouders van haar moeder:

Bijlage 6 Relaties Sterenborg met de families Nannes, Tees en Harweringh uit Sellingen

De familie Sterenborg is verwant aan twee oude families uit Sellingen, de families Tees (Theses) en Nannes. Zie ook onderstaand kaartje.

Boerenerven in Sellingen.